

บทที่ 3

สภาพทั่วไปของจังหวัดพิษณุโลกและพื้นที่ศึกษา

การศึกษาสภาพทั่วไปของจังหวัดพิษณุโลกได้แบ่งการศึกษาพื้นที่ออกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับจังหวัด และระดับพื้นที่ศึกษา การศึกษาระดับจังหวัดเพื่อชี้ให้เห็นความสำคัญและบทบาทของจังหวัดที่ได้ถูกกำหนดให้เป็นเมืองหลัก เริ่มพัฒนานาในแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) สำหรับการศึกษาในระดับพื้นที่ศึกษา เพื่อแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของเมือง ที่ได้รับการพัฒนาเป็นเมืองหลัก ซึ่งจะมีความสัมพันธ์กับการศึกษาอิทธิพลของศูนย์ราชการที่มีต่อการ ราชที่ดิน

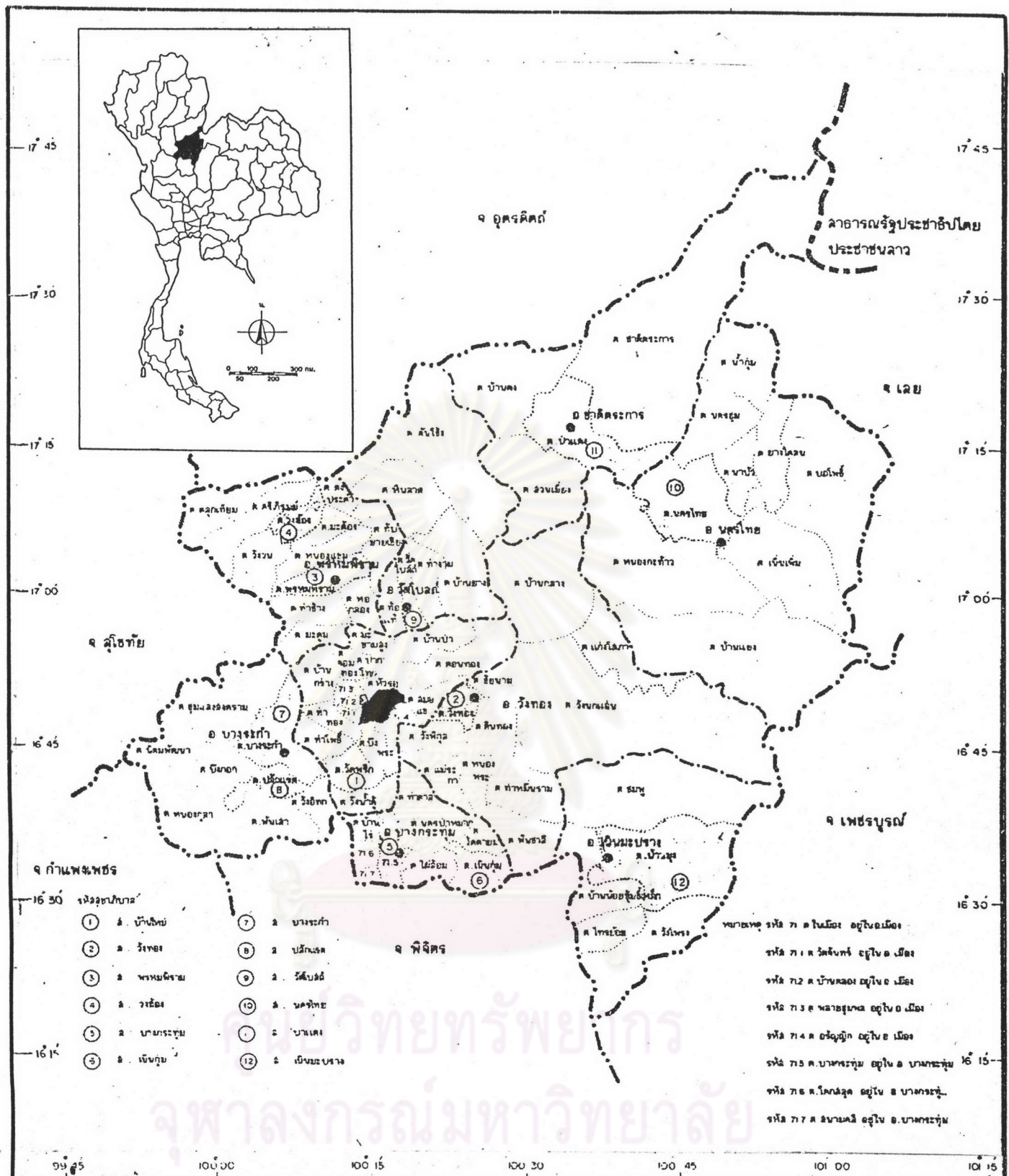
สภาพทั่วไปของจังหวัดพิษณุโลก

1. ลักษณะทางกายภาพ

1.1 ที่ตั้งและการแบ่ง เขตการปกครอง

จังหวัดพิษณุโลก เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ทางภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย ประมาณเส้นรุ้งที่ $16^{\circ} 31' 23''$ เหนือ - $17^{\circ} 44' 31''$ เหนือ และเส้นแวงที่ $99^{\circ} 52' 27''$ ตะวันออก - $101^{\circ} 04' 34''$ ตะวันออก มีเนื้อที่ประมาณ 10,815 ตร.กม. (8,759,909 ไร่) อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครตามเส้นทางรถไฟประมาณ 389 กม. และระยะทางรถยนต์ประมาณ 498 กม. โดยมีอาณาเขตติดต่อดังนี้ (แผนที่ 3.1)

ทิศเหนือ	ติดต่อกับจังหวัดอุตรดิตถ์และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับจังหวัด เพชรบูรณ์ และจังหวัด เลย
ทิศใต้	ติดต่อกับจังหวัดพิจิตร
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับจังหวัดสุรชัย และจังหวัดกำแพงเพชร

การศึกษาอิทธิพลของศูนย์ราชการที่มีต่อการใช้ที่ดิน : เทศบาลเมืองพิษณุโลกและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

แสดง : ที่ตั้งและการแบ่งเขตการปกครอง แผนที่ 3.1

- สัญลักษณ์ :**
- เส้นแบ่งเขตประเทศ
 - - - - - เส้นแบ่งเขตจังหวัด
 - เส้นแบ่งเขตตำบล
 - ① รหัสลุ่มชาภิบาล
 - เขตเทศบาลเมือง

มาตราส่วน 1 : 1,000,000 ที่มา : กองวิจัย , สำนักผังเมือง .

แบ่งเขตการปกครองส่วนภูมิภาคออกเป็น 9 อำเภอ 85 ตำบล 813 หมู่บ้าน ส่วนการปกครองส่วนท้องถิ่นประกอบด้วยองค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาลเมืองพิษณุโลก 1 แห่ง และสุขาภิบาล 12 แห่ง (ตารางที่ 3.1)

ตารางที่ 3.1 การแบ่งเขตการปกครองจังหวัดพิษณุโลก ปี พ.ศ. 2532

เขตการปกครอง	พื้นที่		ตำบล		หมู่บ้าน		สุขาภิบาล	
	อำเภอ	(ตร.กม.)	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เมืองพิษณุโลก		750.81	18	21.18	140	17.22	1	8.33
บางกระทุ่ม		447.03	9	10.39	85	10.45	2	16.67
บางระกำ		936.04	8	9.41	102	12.55	2	16.67
ชาติตระการ		1,586.12	5	5.88	50	6.12	1	8.33
นครไทย		2,220.38	9	10.59	113	13.90	1	8.33
พรหมพิราม		832.67	12	14.12	99	12.18	2	16.67
วังทอง		1,687.05	11	12.94	117	14.39	1	8.33
เนินมะปราง		1,029.55	7	8.23	54	6.64	1	8.33
วัดโบสถ์		1,326.21	6	7.06	53	6.52	1	8.33
รวม		10,815.86	85	100.00	813	100.00	12	100.00

หมายเหตุ : อำเภอเมืองพิษณุโลกมีเทศบาลคือ เทศบาลเมืองพิษณุโลก มีพื้นที่ 18.26 ตร.กม.

ที่มา : กองปกครองท้องถิ่น กรมการปกครอง 2532

1.2 สภาพภูมิประเทศ

สภาพภูมิประเทศของจังหวัดพิษณุโลก สามารถจำแนกได้เป็น 4 ส่วน ดังนี้คือ (แผนที่ 3.2)

บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำน่านและแม่น้ำยม เป็นที่ราบลุ่มดินตะกอนอยู่ทางทิศตะวันตกของจังหวัด ภูมิประเทศจะลาดจากทางตะวันออกของจังหวัดลงมาสู่แม่น้ำน่านและแม่น้ำยม ครอบคลุมอาณาบริเวณเกือบครึ่งหนึ่งของจังหวัด และเป็นแหล่งเกษตรกรรมที่สำคัญที่สุดของจังหวัดพิษณุโลก

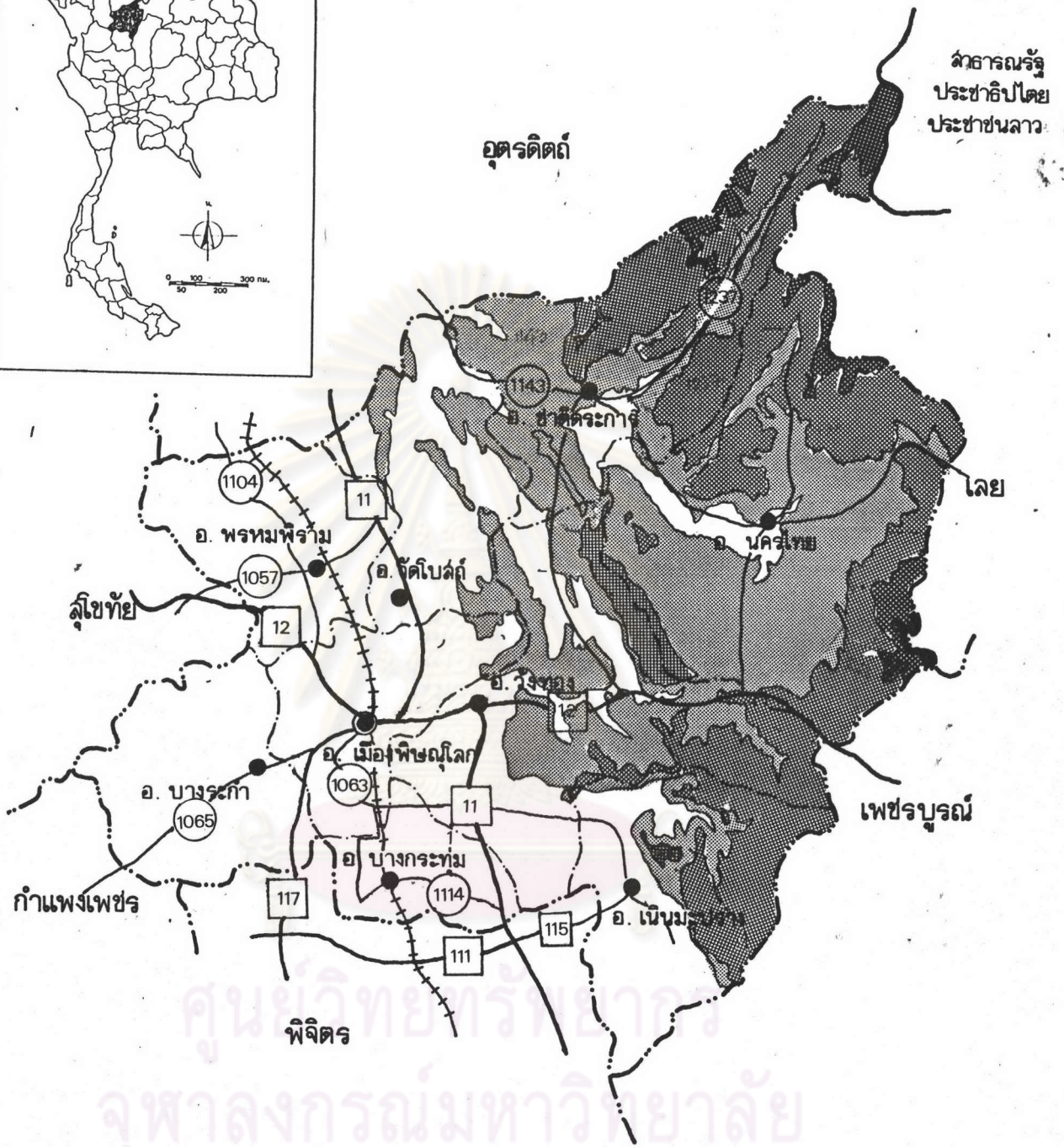
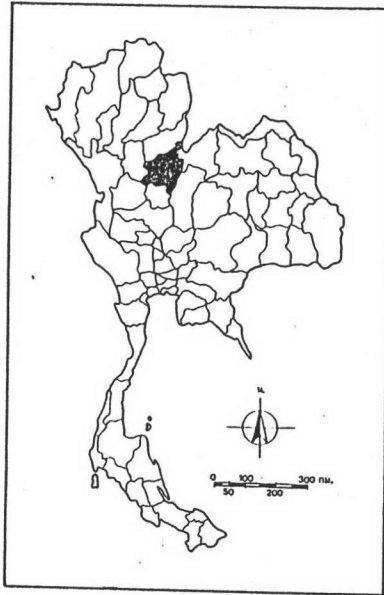
บริเวณที่สูงตอนกลาง เป็นแนวเขาเตี้ยๆ เรียงตัวสลับซับซ้อนนานกันมาหลายแนว อยู่ในทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ-ตะวันออกเฉียงใต้ ลักษณะของแนวที่สูงจะมีความสูงชันทางด้านตะวันตกแล้วค่อยลาดมาทางตะวันออก ทำให้เกิดหุบเขาแคบๆ เป็นแนวยาวขนานกับภูเขาลงมา มีแม่น้ำแควน้อยไหลผ่าน

บริเวณเขาสูงทางตะวันออกและตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นแนวเขาสูงรังจางจากตะวันออกเฉียงใต้ของจังหวัดพิษณุโลกขึ้นแนวเหนือ-ใต้ และเมื่อรวมกับแนวทางด้านตะวันออกเฉียงเหนือแล้วจะเห็นเป็นที่สูงและภูเขาเป็นวงโค้ง โดยมีที่ราบหุบเขาขนาดไทยอยู่ตรงกลาง บริเวณเขาสูงนี้เป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำแควน้อยและแม่น้ำวังทอง

บริเวณที่ราบหุบเขาขนาดไทย และที่ราบหุบเขาชาติตระการ พื้นที่ราบที่มีภูเขาล้อมรอบทุกทิศทาง เป็นที่ตั้งของอำเภอนครไทยและอำเภอชาติตระการ มีความอุดมสมบูรณ์ของดินตะกอน และมีลำห้วยต่างๆ ไหลลงสู่ที่ราบหุบเขานี้ เป็นย่านเกษตรกรรมที่สำคัญอีกแบบหนึ่งของจังหวัด

1.3 ลักษณะภูมิอากาศ

โดยทั่วไปเป็นภูมิอากาศแบบมรสุมมีอุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุด 30.6 องศาเซลเซียส และมีอุณหภูมิต่ำสุด 23.9 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนน้อยกว่าเกณฑ์เฉลี่ยของประเทศ โดยมีปริมาณมากที่สุดในเดือนกันยายน จังหวัดพิษณุโลกมักจะมีประสบภัยหาน้ำฝนน้อยและฝนทิ้งช่วง ทำให้จังหวัดพิษณุโลกมีระยะแห้งแล้งต่อเนื่องกันประมาณ 6 เดือน

การศึกษาดัชนีภูมิประเทศของศูนย์ราชการที่มีต่อการใช้ที่ดิน : เทศบาลเมืองพิชณูโลกและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

แสดง : ลักษณะภูมิประเทศและการคมนาคมของจังหวัดพิชณูโลก แผนที่ 3.2

สัญลักษณ์ :	ความสูง
	ความสูง 1,500 - 2,500 เมตร
	ความสูง 1,000 - 1,500 เมตร
	ความสูง 500 - 1,000 เมตร
	ความสูง 200 - 500 เมตร
	ความสูง 0 - 200 เมตร

มาตราส่วน 1 : 1,000,000 11721130X ที่มา : กองผังภาค , สำนักผังเมือง .

1.4 แหล่งน้ำ

จังหวัดพิษณุโลกได้รับน้ำจากแม่น้ำสายสำคัญ คือ แม่น้ำน่าน มีปริมาณน้ำไหลบ่าโดยเฉลี่ย 7,841 ล้านลบ.ม./ปี แม่น้ำยมมีปริมาณน้ำไหลบ่าโดยเฉลี่ย 2,953 ล้านลบ.ม./ปี และลำน้ำสายสั้นๆ ที่มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาคันทีศตะวันตก ได้แก่ ลำน้ำแควน้อย ลำน้ำเข็กและลำน้ำภาค นอกจากนี้แหล่งน้ำผิวดินแล้วยังมีแหล่งน้ำใต้ดินที่จัดได้ว่ามีปริมาณมากพอสมควร

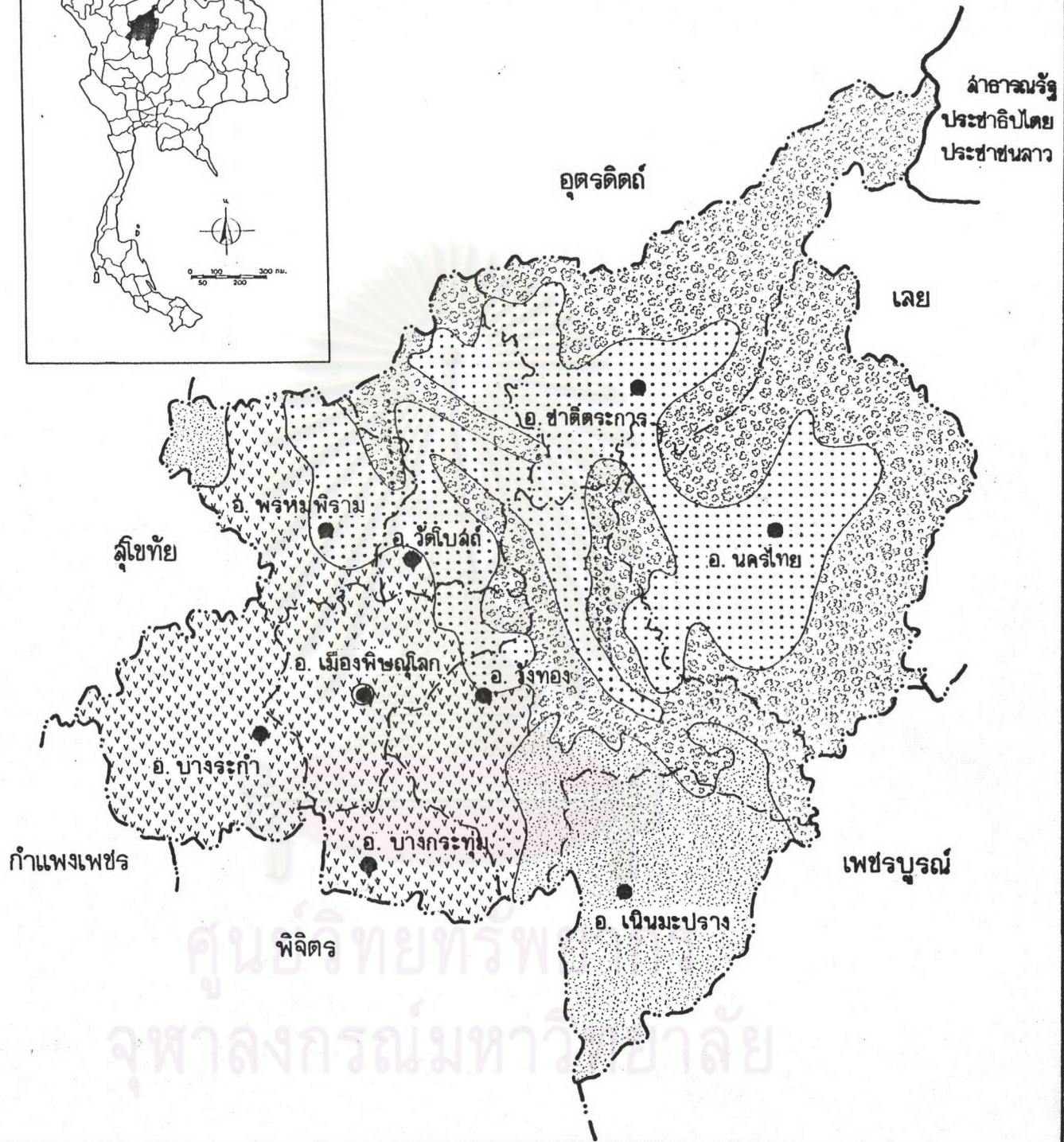
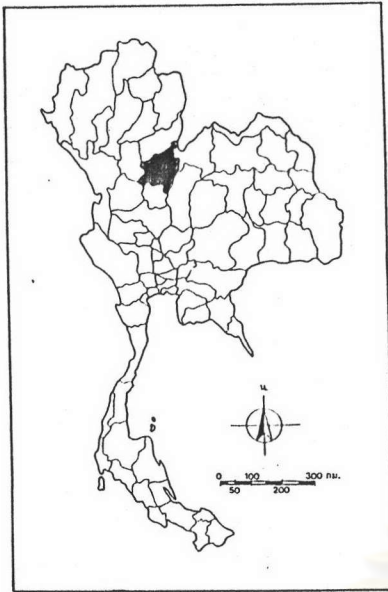
1.5 การใช้ที่ดิน

จากแผนที่ 3.3 แสดงการใช้ที่ดินจังหวัดพิษณุโลก พ.ศ. 2527 ลักษณะของการใช้ที่ดินในจังหวัดพิษณุโลก พบว่ามีการใช้ที่ดินเพื่อเกษตรกรรมมากที่สุด (ร้อยละ 41.4 ของพื้นที่จังหวัด) ทยอยใช้เป็นที่นาร้อยละ 25.3 ส่วนใหญ่อยู่บริเวณที่ราบลุ่มน้ำในเขตกองบางระกา พรหมพิราม บางกระทุ่ม และอำเภอเมือง พิษณุโลก ร้อยละ 12.8 ส่วนใหญ่อยู่บริเวณที่สูงตอนกลางของจังหวัด และบริเวณที่ราบหุบเขาในเขตกองนครไทย วังทอง ชาคีระการ วัดริบส์ และเนินมะปราง ส่วนการทำสวนผักและผลไม้ส่วนใหญ่อยู่ในเขตบริเวณใกล้เมืองและชุมชน

ลักษณะของการใช้ที่ดินในจังหวัดพิษณุโลก จากการสำรวจของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ในปี พ.ศ. 2531 พบว่ามีการใช้ประโยชน์ที่ดินเป็นพื้นที่เกษตรกรรมถึง 2,800,562 ไร่หรือร้อยละ 41.4 พื้นที่ป่าไม้ 1,801,250 ไร่ หรือร้อยละ 26.6 และเนื้อที่น้ำได้จําแนก 2,052,809.6 ไร่ หรือร้อยละ 30.4 เมื่อเปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2527 พบว่าเนื้อที่ป่าไม้ลดลงแต่พื้นที่เกษตรกรรมได้เพิ่มมากขึ้น (ตารางที่ 3.2)

1.6 การคมนาคมขนส่ง

จังหวัดพิษณุโลกมีเส้นทางคมนาคม เข้าถึงได้สะดวกได้หลายเส้นทางทั้งทางรถยนต์และทางรถไฟ ทางรถยนต์มีทางหลวงแผ่นดินสายสำคัญตัดผ่านได้แก่ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 เชื่อมติดกับจังหวัดเพชรบูรณ์และจังหวัดอื่นๆ ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 11 เชื่อมต่อกับภาคเหนือตอนบนและภาคกลาง และยังมีทางหลวงแผ่นดินสายรองประธานและทางหลวงจังหวัด เชื่อมต่อพื้นที่ภายในจังหวัดและจังหวัดใกล้เคียง

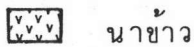
การศึกษาอิทธิพลของศูนย์ราชการที่มีต่อการใช้ที่ดิน ณ เทศบาลเมืองพิษณุโลกและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

แสดง : การใช้ที่ดินจังหวัดพิษณุโลก พ.ศ. 2527

แผนที่ 3.3

สัญลักษณ์ :

นาข้าว

พืชสวน

พืชไร่

ป่าไม้

มาตราส่วน 1 : 1,000,000

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร,

สำหรับเส้นทางรถไฟมีเส้นทางรถไฟสายเหนือผ่าน มีทั้งขบวนรถเร็ว รถด่วน รถดีเซลราง และรถธรรมดาผ่านสถานีรถไฟพิษณุโลกขึ้นล่องวันละ 23 ขบวน และมีขบวนสินค้าอีก 14 ขบวน นอกจากนี้ยังมีสนามบินพาณิชย์อีก 1 แห่ง มีเที่ยวบินติดต่อกับกรุงเทพมหานคร และจังหวัดต่างๆ ได้ทั้งในภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2. ลักษณะทางเศรษฐกิจ

2.1 มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมและการขยายตัว

มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดพิษณุโลก พ.ศ. 2530 (ราคาคงที่ 2515) เท่ากับ 3,475.1 ล้านบาท โดยมาจากการค้าและการบริการ 1,825.7 ล้านบาท (ร้อยละ 52.6) เกษตรกรรม 1,148.7 ล้านบาท (ร้อยละ 33.0) และอุตสาหกรรม 500.7 ล้านบาท (ร้อยละ 14.4) เมื่อพิจารณาเทียบสัดส่วนของ การค้าและการบริการ : เกษตรกรรม : อุตสาหกรรม จะได้เท่ากับ 3.6 : 2.3 : 1 พิจารณาในรายละเอียดในแต่ละสาขาการผลิต มูลค่าส่วนใหญ่มาจากการกลั่นกรองหารายได้ให้จังหวัดสูงสุด 781.9 ล้านบาท (ร้อยละ 22.5) รองลงมาได้แก่ การบริการ 483.7 ล้านบาท (ร้อยละ 13.9) การค้าส่งและค้าปลีก 392.2 ล้านบาท (ร้อยละ 11.3) บริหารและป้องกันประเทศ 391.9 ล้านบาท (ร้อยละ 11.2) และสาขาอื่นๆ ตามลำดับ (ตารางที่ 3.3)

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบ การเปลี่ยนแปลงมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดในช่วง พ.ศ. 2524-2530 (Relative Change) พบว่ามูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมเพิ่มขึ้น 660.0 ล้านบาท โดยสาขาการค้าและการบริการมีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุด (ร้อยละ 43.3) รองลงมาได้แก่ สาขาอุตสาหกรรม (ร้อยละ 12.5) และสาขาเกษตรกรรม (ร้อยละ 4.7) และเมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า การธนาคาร ประกันภัย มีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุด (ร้อยละ 105.9) แต่เมื่อพิจารณาสัดส่วนของมูลค่าผลิตภัณฑ์ปี พ.ศ. 2530 อยู่ในอัตราค่อนข้างต่ำเพียงร้อยละ 2.8 ของจังหวัด ซึ่งทำให้มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดเพิ่มขึ้นไม่มากนัก และเมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงในส่วนรวม (Absolute Change) การบริการมีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุด ร้อยละ 32.6 รองลงมาได้แก่ การบริหารและป้องกันประเทศ ร้อยละ 18.1 และการคมนาคมขนส่ง ร้อยละ 17.2 ซึ่งเป็นสาขาที่สำคัญและส่งผลกระทบต่อภาวะเจริญเติบโตของจังหวัด ส่วนสาขาอื่นๆ โดยส่วนรวมมีการเปลี่ยนแปลงน้อยมาก (ตารางที่ 3.4)

การพิจารณาตารางที่ 3.3 และ 3.4 พบสรุปได้ว่าสาขาที่มีแนวโน้มการขยายตัวมากที่สุดคือ การค้าและบริการ (ร้อยละ 83.62) รองลงมาได้แก่ เกษตรกรรม (ร้อยละ 7.91) และอุตสาหกรรม(ร้อยละ 8.47) เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่าภาคการธนาคารและประกันภัยมีแนวโน้มการขยายตัวมากที่สุด ร้อยละ 17.6 ต่อปี แต่เนื่องจากมีสัดส่วนฐานของมูลค่าการผลิตเพียงร้อยละ 2.8 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดปี พ.ศ. 2530 การผลิตที่มีแนวโน้มการขยายตัวมาก และมีผลต่อมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดคือ การบริการ การบริหาร และป้องกันประเทศ การค้าส่งและค้าปลีก สำหรับภาคการบริการแม้ว่าจะมีอัตราการขยายตัวลดลง แต่เนื่องจากมีสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมมากที่สุดของจังหวัดทำให้คงความสำคัญอยู่

จากสัดส่วนของภาคเกษตรกรรม : อุตสาหกรรม : การค้าและบริการ ซึ่งเท่ากับ 2.3 : 1 : 3.6 แสดงให้เห็นว่าการค้าและบริการมีสัดส่วนมากที่สุด ครอบคลุมในส่วนนี้มีการบริหารและป้องกันประเทศ เป็นสัดส่วนรวมอยู่ 0.8 ซึ่งแสดงถึงความสำคัญทางด้านการบริหารและการบริหารและป้องกันประเทศและยังมีการขยายตัวเท่ากับ 18.18 หรือขยายตัวร้อยละ 7.35 ต่อปี ซึ่งเป็นการขยายตัวในสัดส่วนที่สูงมากกว่าการขยายตัวของมูลค่ามวลรวมผลิตภัณฑ์ของจังหวัด (3.91%ต่อปี)

2.2 การวิเคราะห์ทางด้านฐานเศรษฐกิจ (Economic Base) ของจังหวัด

ปัญหาโลก

ในการพิจารณาหาสาขาการผลิตที่เป็นฐานเศรษฐกิจ เพื่อให้เกิดความเข้าใจการพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัด ในที่นี้จะใช้วิธีการ Location Quotient หรือการหาค่าความชำนาญในการผลิตของสาขาการผลิต ซึ่งมีความชำนาญพิเศษมากกว่าภาค ถือว่าเป็นสาขาการผลิตที่เป็นฐานเศรษฐกิจของจังหวัด (Basic) ในครั้งนี้ได้ใช้ข้อมูลค่าการผลิตในการคำนวณ

Location Quotient หาได้จากสูตร ดังนี้

$$LQ = \frac{X_r / R_{vr}}{X_n / R_{vn}}$$

- โดยที่ X_r = มูลค่าการผลิตในสาขาการผลิต X ในพิษณุโลก
 X_n = มูลค่าการผลิตในสาขาการผลิต X ในภาคเหนือ
 ตอนล่าง
 R_{vr} = มูลค่าการผลิตทั้งหมดในจังหวัดพิษณุโลก
 R_{vn} = มูลค่าการผลิตทั้งหมดในภาคเหนือตอนล่าง

ถ้าค่าของ $LQ > 1$ แสดงว่า จังหวัดมีความเชี่ยวชาญในการผลิตในสาขา
 การผลิต X มากกว่าภาคเหนือตอนล่างโดยเฉลี่ย มีการส่งออก และสาขาการผลิตนี้เป็นฐาน
 เศรษฐกิจของจังหวัดพิษณุโลก

ถ้าค่าของ $LQ < 1$ แสดงว่า จังหวัดมีความเชี่ยวชาญในการผลิตในสาขา
 การผลิต X น้อยกว่าภาคเหนือตอนล่างโดยเฉลี่ย ซึ่งอาจจะมีการนำเข้าสินค้าประเภทนี้จากที่อื่น

ถ้าค่าของ $LQ = 1$ แสดงว่า จังหวัดมีความเชี่ยวชาญในการผลิตในสาขาการ
 ผลิต X เท่ากับภาคเหนือตอนล่างโดยเฉลี่ย

จากการหาค่า LQ ซึ่งเป็นการวัดฐานเศรษฐกิจ (Economic Base) ของ
 จังหวัดพิษณุโลก (ตารางที่ 3.6 และ 3.7) โดยแบ่งออกเป็น 2 ช่วงเวลาคือ ปี พ.ศ. 2524
 และ พ.ศ. 2530 พบว่า ในปี พ.ศ. 2524 สาขาการผลิตที่จังหวัดพิษณุโลกมีความเชี่ยวชาญมาก
 กว่าภาคเหนือตอนล่างคือ สาขาการผลิตที่เกี่ยวข้องกับการบริการ ได้แก่ สาขานาคารและ
 ประกันภัย การบริหารและป้องกันประเทศ และการบริการ นอกจากนั้นเป็นสาขาการผลิตที่เกี่ยวข้อง
 กับการเกษตร ได้แก่ สาขาก่อสร้าง สาขาไฟฟ้าและประปา

สำหรับในปี พ.ศ. 2530 จังหวัดพิษณุโลกมีสาขาการผลิตที่มีความเชี่ยวชาญมาก
 กว่าภาคเหนือตอนล่างเพิ่มขึ้นมากอีก 2 สาขา คือ สาขาการคมนาคมขนส่ง และสาขาที่อยู่อาศัย

กล่าวโดยสรุป สาขาการผลิตของจังหวัดพิษณุโลกที่มีความเชี่ยวชาญมากกว่าภาค
 เหนือตอนล่างและเป็นภาคเศรษฐกิจหลักของจังหวัดที่สอดคล้องกับการศึกษานครั้งนี้คือ สาขาการ
 บริหารและป้องกันประเทศ มีความสำคัญในระดับภาคเหนือตอนล่างทั้งหมด มีค่า LQ สูงกว่าสาขา
 การผลิตในภาคเกษตรกรรม และอุตสาหกรรม มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 และมีค่าสูงกว่าด้านบริการ
 ทั้งหลาย แสดงให้เห็นว่าสาขาการบริการและป้องกันประเทศมีบทบาทอย่างมากในจังหวัดพิษณุโลก
 และชุมชนเมืองพิษณุโลกซึ่งเป็นเมืองข้าราชการ

2.2 การเงินและการคลัง

พิษณุโลก เป็นที่ตั้งของสถาบันการเงินเป็นจำนวนมาก ทั้งธนาคารพาณิชย์ และบริษัทเงินทุนต่างๆ สถาบันการเงินในปี พ.ศ. 2531 มีจำนวนทั้งสิ้น 56 แห่ง เป็นธนาคารพาณิชย์ 21 แห่ง ธนาคารออมสิน 7 แห่ง ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร 2 แห่ง บริษัทเงินทุน 2 แห่ง สถานธนาบาล 2 แห่ง และสำนักงานประกันภัยและประกันชีวิต 22 แห่ง สถาบันการเงินเหล่านี้จะตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง จำนวนกว่าครึ่งหนึ่งของทั้งหมด ที่เหลือจะกระจายอยู่ในเขตอำเภอต่างๆ

ปริมาณเงินฝากของธนาคารพาณิชย์เมื่อสิ้นปี 2531 ขยายตัวจากสิ้นปี 2530 ร้อยละ 15.9 เป็น 4,841.4 ล้านบาท ทั้งนี้เพราะการขยายตัวของการท่องเที่ยวและการเพิ่มของรายได้ในภาคเกษตรเป็นสำคัญ ส่วนเงินให้สินเชื่อขยายตัวถึงร้อยละ 25.8 เป็น 3,520.5 ล้านบาท เนื่องจากธุรกิจค้าพืชผลเกษตรต้องการสินเชื่อมากประกอบกับมีการลงทุนเพิ่มของธุรกิจโรงแรมและธุรกิจบ้านจัดสรร จากการศึกษาสินเชื่อขยายตัวในอัตราที่สูงกว่าเงินฝากทำให้สัดส่วนสินเชื่อต่อเงินฝากสูงขึ้นจากร้อยละ 67 เป็นร้อยละ 72.7 ในปี 2531 มีผลให้สภาพของธนาคารพาณิชย์ลดลง (ตารางที่ 3.5)

โครงสร้างทางการคลังของจังหวัดพิษณุโลก รายรับที่ได้ส่วนใหญ่เป็นภาษีที่รัฐบาลกลางจัดสรรให้และรองลงมาเป็นเงินอุดหนุน ส่วนรายรับทางอื่นมีสัดส่วนน้อย ความสามารถในการพึ่งพาตนเองจังหวัดพิษณุโลก ได้เพิ่มความสามารถในการพึ่งพาตนเองมากขึ้นเป็นลำดับ แต่การที่จะให้พึ่งตนเองโดยสมบูรณ์ยังเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก เพราะการลงทุนบางอย่าง เช่น น้ำประปา, ไฟฟ้าต้องใช้เงินลงทุนสูงมาก นอกจากนี้ในด้านความเป็นอิสระในการใช้จ่ายของท้องถิ่นมีน้อย ทำให้ผู้บริหารไม่สามารถกำหนดทิศทางการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง เพื่อกำหนดความต้องการของประชากรได้เต็มที่

3. ลักษณะทางสังคม

3.1 ประวัติความเป็นมาของจังหวัดพิษณุโลก

พิษณุโลก เป็นเมืองที่มีประวัติอันยาวนานควบคู่มากับประวัติศาสตร์ของชาติไทย ดังจะดักกล่าวต่อไปนี้ (สรุปจากบัญชา คูเจริญเพ็ญผล 2521:7-17 และหางทอง สุกประเสริฐ 2526 : 19-47) บราหฺมณหลักฐานจากโบราณวัตถุสถานที่ปรากฏที่วัดจุฬามณี สร้างขึ้นในสมัยลพบุรี

ราวปี พ.ศ. 1500-1700 ต่อมาในสมัยกรุงสุโขทัย เมืองพิษณุโลกได้ถูกผนวก เข้าเป็นส่วนหนึ่งของกรุงสุโขทัย และในปี พ.ศ. 1907 พระมหาธรรมราชาลิไทได้เสด็จมาประทับที่เมืองสองแคว และตั้ง เป็นศูนย์กลางการบริหาร เพื่อป้องกันการคุกคามของกรุงศรีอยุธยา และได้ทรงหล่อพระพุทธรูปราชสีน เมื่อพระมหาธรรมราชาลิไทสิ้นพระชนม์กรุงสุโขทัยก็ตก เป็นของกรุงศรีอยุธยา

ในปี พ.ศ. 1981 สมเด็จพระบรมราชาที่ 2 ทรงโปรดให้พระราเมศวร ราชโอรสขึ้นปกครอง เมืองสองแควและ เมื่อพระราเมศวรได้ครองราชย์เฉลิมพระนามว่า สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ได้ยกฐานะ เมืองสองแควขึ้นเป็นเมืองหลวงชื่อ เมืองพิษณุโลก ต่อมาสมัย สมเด็จพระนเรศวร เมืองพิษณุโลก ได้มีบทบาทสำคัญ ภายเป็นศูนย์กลางการฝึกกำลังพลในการกอบกู้ เอกราช และถือเป็นเมือง เอกทาง เหนือเมืองอยุธยาเป็นเอกราชแล้วจนถึงสมัยกรุงธนบุรีได้ เป็น สถานที่ตั้งมั่นรับศึกพม่า ภายเฉพาะการยกกองทัพของอะแซหวุ่นกี้มาตี เมืองพิษณุโลกก่อนที่จะยกทัพ ไปถึงกรุงธนบุรีและได้ขออุทิวเจ้าพระยาจักรี

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2437 สมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีการจัดระบบ การปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาลโดยรวมอำนาจ เข้ามาไว้ในส่วนกลางแล้ววิครอนอำนาจของ เจ้า เมืองตามแบบกินเมือง มณฑลพิษณุโลกที่จัดตั้งขึ้น มีเมืองต่างๆ ที่ขึ้นอยู่กับมณฑลพิษณุโลก ได้แก่ พิษัย สวรรคโลก พิษณุโลก สุโขทัย และเพชรบูรณ์ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็น ระบอบประชาธิปไตย พ.ศ. 2475 ตามพรบ. ระเบียบบริหารแบ่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2476 ได้จัดระเบียบการบริหารส่วนภูมิภาคออกเป็นจังหวัดและอำเภอ และได้ยกเลิกการปกครองระบบ มณฑลเทศาภิบาล

จากประวัติศาสตร์จังหวัดพิษณุโลก ชี้ให้เห็นว่าเมืองพิษณุโลก เป็นเมืองที่ มีความสำคัญในด้านการทหาร การปกครองมาโดยตลอด และในสมัยปัจจุบันเป็นศูนย์กลางการ ปกครองส่วนภูมิภาคตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 กำหนดให้พิษณุโลกเป็น เมืองหลักของภาคเหนือตอนล่าง เคารียมการพัฒนาในระยะต่อไป

3.2 การสาธารณูปโภคและบริการสาธารณะ

3.2.1 การไฟฟ้า จังหวัดพิษณุโลกได้รับกระแสไฟฟ้าจากการไฟฟ้า ฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ซึ่งจ่ายกระแสไฟฟ้าจาก เขื่อนภูมิพล การให้บริการกระแสไฟฟ้าแก่ ประชาชนส่วนใหญ่ในจังหวัดพิษณุโลก ประมาณร้อยละ 80 เป็นการำใช้ในเขตอำเภอเมือง การ บริการไฟฟ้าทุกอำเภอ ยังมีปริมาณไม่พอเพียงกับความต้องการของประชาชนโดยเฉพาะในเขต

ชนบทที่ห่างไกลจากตัวเมืองและตัวอำเภอ

3.2.2 บรรณวิยักร์ เลข จังหวัดพิษณุโลกมีที่ทำการบรรณวิยักร์ เลข รวม 36 แห่ง กระจายอยู่ในทุกอำเภอ แยกเป็นบรรณวิยักร์รับจ่าย 1 แห่ง บรรณวิยักร์รับฝาก 1 แห่ง บรรณวิยักร์ เลข เคลื่อนที่ 15 แห่ง ที่ทำการบรรณวิยักร์ เลขประจำอำเภอ 8 แห่ง ที่ทำการบรรณวิยักร์ เลขประจำตำบล 6 แห่ง และที่ทำการบรรณวิยักร์ อนุญาตเอกชน 10 แห่ง

3.2.3 โทรศัพท์ มีจำนวน 8 ชุมสายกระจายอยู่เกือบทุกอำเภอ ยกเว้นอำเภอเนินมะปราง และมีโทรศัพท์สาธารณะทางไกลระดับตำบล จำนวน 15 ตำบล ในอำเภอต่างๆ ยกเว้นอำเภอเนินมะปราง และอำเภอชาติตระการ

3.2.4 การสื่อสาร ภายในจังหวัดมีหลายรูปแบบโดยมีหน่วยงานดำเนินการรับผิดชอบทั้งในภาครัฐบาลและเอกชน เช่น สถานีวิทยุกระจายเสียง 7 สถานี สถานีโทรทัศน์สาขาของช่อง 5 กองทัพบก และช่อง 8 ลาปาง ของกรมประชาสัมพันธ์ หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในจังหวัดมีทั้งสิ้น 12 ฉบับ นอกจากนี้จังหวัดพิษณุโลกยังเป็นที่ตั้งของศูนย์ประชาสัมพันธ์เขต 4 ด้วย

3.3 การศึกษา

จังหวัดพิษณุโลกเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาของภาคเหนือตอนล่าง มีทั้งบริการของรัฐและ เอกชนจำนวนมากหลายระดับ การขยายตัวของการศึกษาในจังหวัดพิษณุโลก เป็นไปอย่างกว้างขวางทุกระดับชั้น จากข้อมูลของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดพิษณุโลก พ.ศ. 2531 พบว่าประชากรวัยเรียนในการศึกษาระดับภาคบังคับซึ่งมีถึงประถมศึกษาปีที่ 6 จะเข้าเรียนเกือบทุกคนในระดับอาชีวศึกษาและอุดมศึกษามีอัตราการศึกษาค่อนข้างสูง คือ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพมีอัตราเฉลี่ย 51% ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิคมีอัตราการเรียนต่อ 65% และระดับอุดมศึกษามีอัตราการเรียนต่อ 40% และมีแนวโน้มสูงขึ้น สถานศึกษาในจังหวัดมีทั้งหมด 527 แห่ง จำนวนครู 8,130 คน และนักเรียน 141,220 คน (ตารางที่ 3.8)

3.4 การสาธารณสุข

ทรัพยากรด้านการแพทย์และสาธารณสุขของจังหวัดพิษณุโลก เมื่อเทียบกับ จังหวัดอื่นๆ ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างพบว่า มีอัตราส่วนการบริการทางด้านสาธารณสุขต่ำที่สุด uly ในปี 2531 พิษณุโลกมีอัตราแพทย์ต่อประชากรเท่ากับ 1:7,441 อัตราส่วนพยาบาล

ต่อประชากรเท่ากับ 1:1,284 (ตารางที่ 3.9) สำหรับสถานพยาบาลของรัฐและ เอกชนมี กระจายในทุกอำเภอ โดยเฉพาะในเขตอำเภอเมือง

4. ลักษณะประชากร

จังหวัดพิษณุโลกมีพื้นที่ประมาณ 10,815,864 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วย 9 อำเภอ เมื่อสิ้นสุดเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2532 มีจำนวนประชากร รวมทั้งสิ้น 772,093 คน เป็นจังหวัดที่มีจำนวนประชากรมาก เป็นอันดับสามของภาคเหนือตอนล่าง รองจากนครสวรรค์ และ เพชรบูรณ์ ตามลำดับ มีความหนาแน่นประชากรโดยเฉลี่ยประมาณ 71 คน ต่อตารางกิโลเมตร อำเภอที่มีจำนวนประชากรมากที่สุดคือ อำเภอเมือง มีจำนวนประชากร 231,927 คน หรือ ร้อยละ 30.04 ของจำนวนประชากรทั้งจังหวัด รองลงมาคือ อำเภอวังทอง อำเภอบางระกำ โดยมีประชากร 117,053 คน และ 93,150 คน หรือร้อยละ 15.16 และร้อยละ 12.06 ตามลำดับ

ในการพิจารณาเรื่องประชากรให้ละเอียดนั้น จำเป็นจะต้องคำนึงถึง เรื่องความ หนาแน่นของประชากรและการเปลี่ยนแปลงประชากรด้วย

4.1 การเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากร

ในการพิจารณาการเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรระดับอำเภอ ของ จังหวัดพิษณุโลก ในช่วงปี พ.ศ. 2527-2532 พบว่าจำนวนประชากรในแต่ละอำเภอมีแนวโน้ม เพิ่มขึ้นในทุกอำเภอ การเปลี่ยนแปลงประชากรพิจารณาได้ 2 แบบ คือ การเปลี่ยนแปลงจาก เดิม (Relative Change) และสัดส่วนของการเปลี่ยนแปลงทั้งหมด (Absolute Change) (ตารางที่ 3.10)

4.1.1 การเปลี่ยนแปลงจาก เดิม (Relative Change)

จากการพิจารณาการเปลี่ยนแปลงประชากรจาก เดิม (Relative Change) ในช่วงปี พ.ศ. 2527-2532 อำเภอชาติตระการมีการเปลี่ยนแปลงจาก เดิมมากที่สุด (17.21%) รองลงมาคือ อำเภอนครไทย (9.34%) เมืองพิษณุโลก (9.22%) และอำเภอบางกระทุ่ม (0.92%) ตามลำดับ

4.1.2 สัดส่วนการเปลี่ยนแปลงทั้งหมด (Absolute Change)

การเปลี่ยนแปลงประชากรรายอำเภอโดยพิจารณาจากสัดส่วนการเปลี่ยนแปลงทั้งหมด (Absolute Change) ในช่วงปี พ.ศ. 2527-2532 พบว่า อำเภอเมืองมีสัดส่วนการเปลี่ยนแปลงมากที่สุด (39.46) รองลงมาคืออำเภอวังทอง (15.68%) อำเภอนครไทย (9.97%) อำเภอชาติตระการ (8.34%) อำเภอบางระกำ (7.43%) อำเภอเนินมะปราง (6.76%) อำเภอพรหมพิราม (6.33%) อำเภอวัดโบสถ์ (5.00%) และอำเภอบางกระทุ่ม (1.03%) ตามลำดับ

จากการเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรของจังหวัดพิษณุโลกระดับอำเภอมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น จากปี พ.ศ. 2527-2532 จังหวัดพิษณุโลกมีประชากรเพิ่มขึ้น 49,618 คน อำเภอที่มีการเพิ่มประชากรมากที่สุดคือ อำเภอเมืองพิษณุโลก เพิ่มขึ้น 19,578 คน หรือร้อยละ 39.5 ของจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นทั้งจังหวัด รองลงมาคือ อำเภอวังทอง อำเภอชาติตระการ อำเภอบางระกำ อำเภอเนินมะปราง อำเภอพรหมพิราม อำเภอวัดโบสถ์ และอำเภอบางกระทุ่ม

4.2 ความหนาแน่นประชากรและการเปลี่ยนแปลงความหนาแน่นประชากร

ในปี พ.ศ. 2527 จังหวัดพิษณุโลกมีความหนาแน่นประชากรโดยเฉลี่ยประมาณ 67 คนต่อตารางกิโลเมตร มาในปี พ.ศ. 2532 เพิ่มขึ้นเป็น 71 คนต่อตารางกิโลเมตร อำเภอที่มีความหนาแน่นประชากรสูงสุดคือ อำเภอเมืองพิษณุโลก มีความหนาแน่น 309 คนต่อตารางกิโลเมตร รองลงมาได้แก่ อำเภอบางกระทุ่ม อำเภอพรหมพิราม โดยมีความหนาแน่น 126 และ 111 คนต่อตารางกิโลเมตร ตามลำดับ ส่วนอำเภอที่มีความหนาแน่นประชากรเบาบางที่สุดคือ อำเภอชาติตระการ โดยมีความหนาแน่นประชากรเพียง 18 คนต่อตารางกิโลเมตร

จากตารางที่ 3.10 จะเห็นว่าประชากรหนาแน่นในอำเภอเมืองพิษณุโลก อำเภอบางกระทุ่ม และอำเภอพรหมพิราม เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวเป็นชุมชนดั้งเดิมมีการตั้งถิ่นฐานมานานเป็นจุดเริ่มต้นของความเป็นเมืองของจังหวัด (ตามประวัติของจังหวัดพิษณุโลก) และพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มอุดมสมบูรณ์ ส่วนอำเภอบางระกำมีความหนาแน่น 99 คนต่อตารางกิโลเมตร อำเภอที่มีความหนาแน่นประชากรต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของจังหวัด (71 คนต่อตารางกิโล

เมตร) ได้แก่ อาเภอลำปาง อาเภอชาติตระการ อาเภอนครไทย อาเภอวังทอง อาเภอเนินมะปราง และ อาเภอวัดโบสถ์ ทั้งนี้เนื่องจากมีพื้นที่กว้างขวางมากประกอบด้วยลักษณะภูมิประเทศเป็นที่สูงและภูเขา ไม่เอื้ออำนวยต่อการตั้งถิ่นฐาน จึงทำให้ความหนาแน่นประชากรเบาบางกว่าอาเภออื่น

ในช่วงปี พ.ศ. 2527-2532 จังหวัดพิษณุโลกมีการเปลี่ยนแปลงความ หนาแน่นประชากรโดยเฉลี่ยเพิ่มขึ้น และเมื่อพิจารณาในรายอาเภอพบว่า มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่ม ขึ้นทุกอาเภอ พื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุดคือ อาเภอเมืองพิษณุโลก รองลงมาคือ อาเภอบาง ระกำ อาเภอวังทอง โดยมีการเปลี่ยนแปลงประชากรเป็นจำนวน 29, 9 และ 5 คน ตามลำดับ ส่วนพื้นที่อาเภออื่นๆ มีการเปลี่ยนแปลงความหนาแน่นเพิ่มขึ้นน้อยมาก

กล่าวโดยสรุปประชากรในจังหวัดพิษณุโลกส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชนบท มี การกระจายตัวในอาเภอเมืองพิษณุโลกและอาเภอวังทอง ประมาณร้อยละ 45 ของประชากรทั้ง จังหวัด ซึ่งแต่ละอาเภอมีการเพิ่มประชากรมีการ เปลี่ยนแปลงประชากรที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเติบโตของเมือง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา

การศึกษาสภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษานี้จะพิจารณาถึงองค์ประกอบส่วนต่างๆ ที่ประกอบตัวกันเข้าเป็นชุมชน ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบแต่ละส่วน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการใช้ที่ดินของชุมชนเมืองพิษณุโลกต่อไป

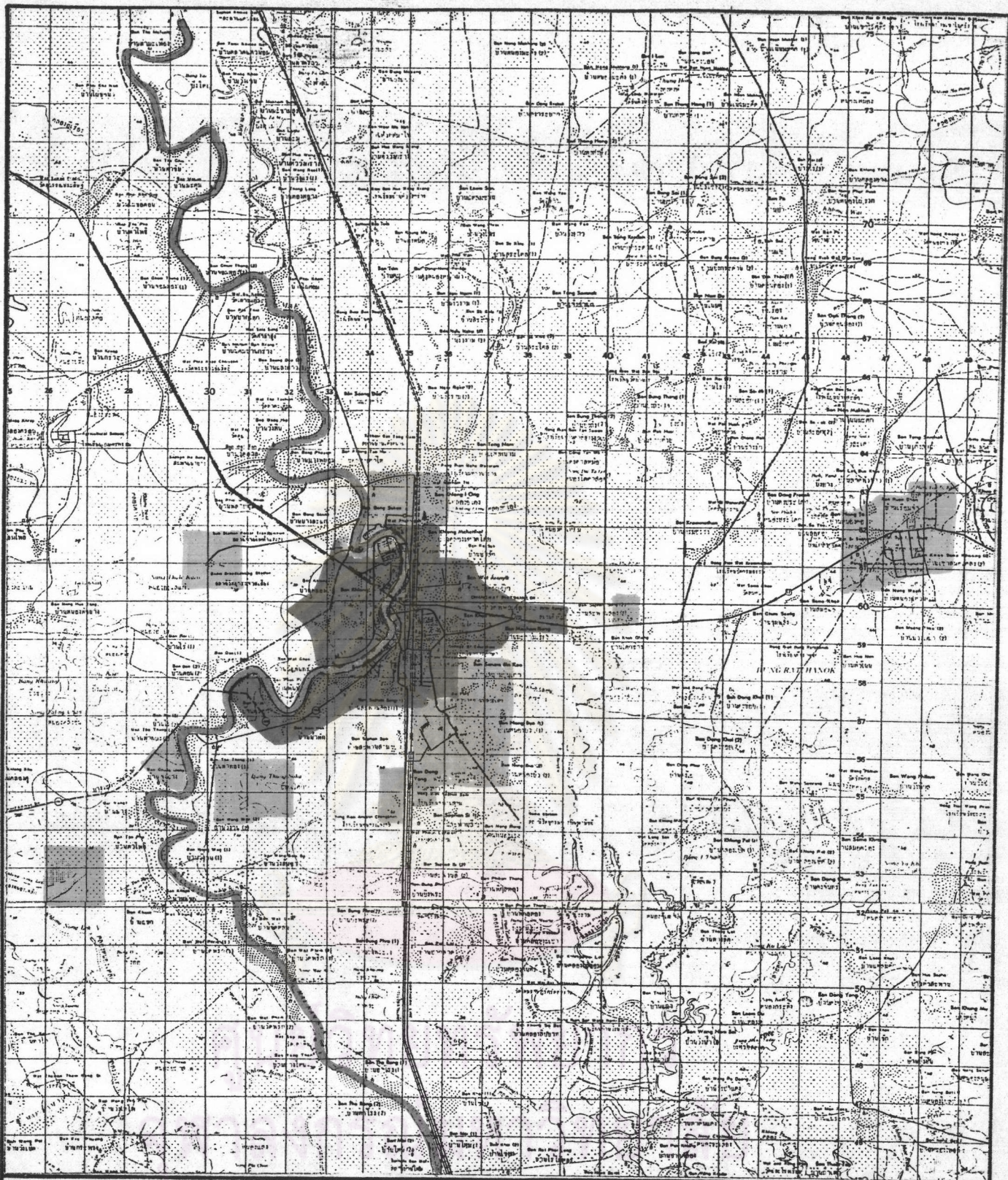
1. ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ศึกษา

1.1 ที่ตั้งและการแบ่งเขตพื้นที่ศึกษา

การศึกษาอิทธิพลของศูนย์ราชการที่มีต่อการใช้ที่ดิน : กรณีศึกษาเขตเทศบาลเมืองพิษณุโลกและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เป็นการศึกษาที่เจาะจงพื้นที่ศึกษาในเขตเทศบาลเมืองพิษณุโลกและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง ซึ่งได้แก่ พื้นที่บางส่วนของตำบลวัดจันทร์ ตำบลท่าทอง ตำบลหัวรอ ตำบลบ้านคลอง ตำบลบึงพระ ในเขตอำเภอเมืองและบางส่วนของตำบลวังทอง ในเขตอำเภอวังทอง (แผนที่ 3.4)

1.2 สภาพภูมิประเทศ

สภาพภูมิประเทศของพื้นที่ศึกษา (แผนที่ 3.5) ครอบคลุมเป็นที่ราบลุ่มสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 41.44 เมตร มีแม่น้ำน่านไหลผ่านชุมชนจากเหนือลงใต้ ลักษณะพื้นที่เมื่อพิจารณาจากเส้นระดับ และระดับผิวถนน (กองสำรวจสำนักผังเมือง 2526 : 22) พบว่าบริเวณแนวของคดโค้งของแม่น้ำทั้งสองฝั่งจะมีระดับความสูงมากกว่าบริเวณอื่นแล้วค่อยๆ ลาดต่ำลงทั้งสองฝั่ง เมื่ออยู่ห่างออกไป บริเวณพื้นที่ศึกษาด้านฝั่งตะวันออกของแม่น้ำน่าน ถูกล้อมรอบด้วยแนวของคดโค้งที่สูงของแม่น้ำ แนวสันรางรถไฟ และคันทางของทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 ทิศพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นแอ่งลุ่ม เกิดปัญหาน้ำท่วมมาเนิ่นนาน ส่วนบริเวณฝั่งตะวันออกของแนวรางรถไฟส่วนใหญ่เป็นลุ่มต่ำ มักจะมีปัญหาเรื่องน้ำท่วมขังและเรื่องการระบายน้ำ ประกอบกับลักษณะดินเป็นดิน Alluvial ที่เกิดจากตะกอนแม่น้ำพัดพามา มีการดูดซึมน้ำเลวเพราะน้ำซึมผ่านดินลงไปใต้ซึ่พื้นที่จะเริ่มมีความสูงขึ้นทางตะวันตก เมื่อเริ่มเข้าเขตอำเภอวังทอง สำหรับพื้นที่ด้านฝั่งตะวันตกของแม่น้ำน่านภูมิประเทศจากริมฝั่งแม่น้ำค่อยๆ ลาดต่ำไปทางตะวันตก กล่าวคือบริเวณริมฝั่งแม่น้ำมีความสูงประมาณ 40 เมตร ที่ตำบลบ้านคลอง แต่ห่างไปทางตะวันตก ระดับความสูงของภูมิประเทศ-

การศึกษาอิทธิพลของศูนย์ราชการที่มีต่อการใช้ที่ดิน : เทศบาลเมืองพิษณุโลกและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

แสดง : ที่ตั้งและการแบ่งเขตพื้นที่ศึกษา

แผนที่ 3.4

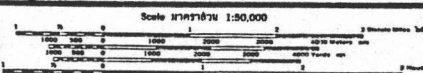

สัญลักษณ์ :

● เขตเทศบาลเมือง

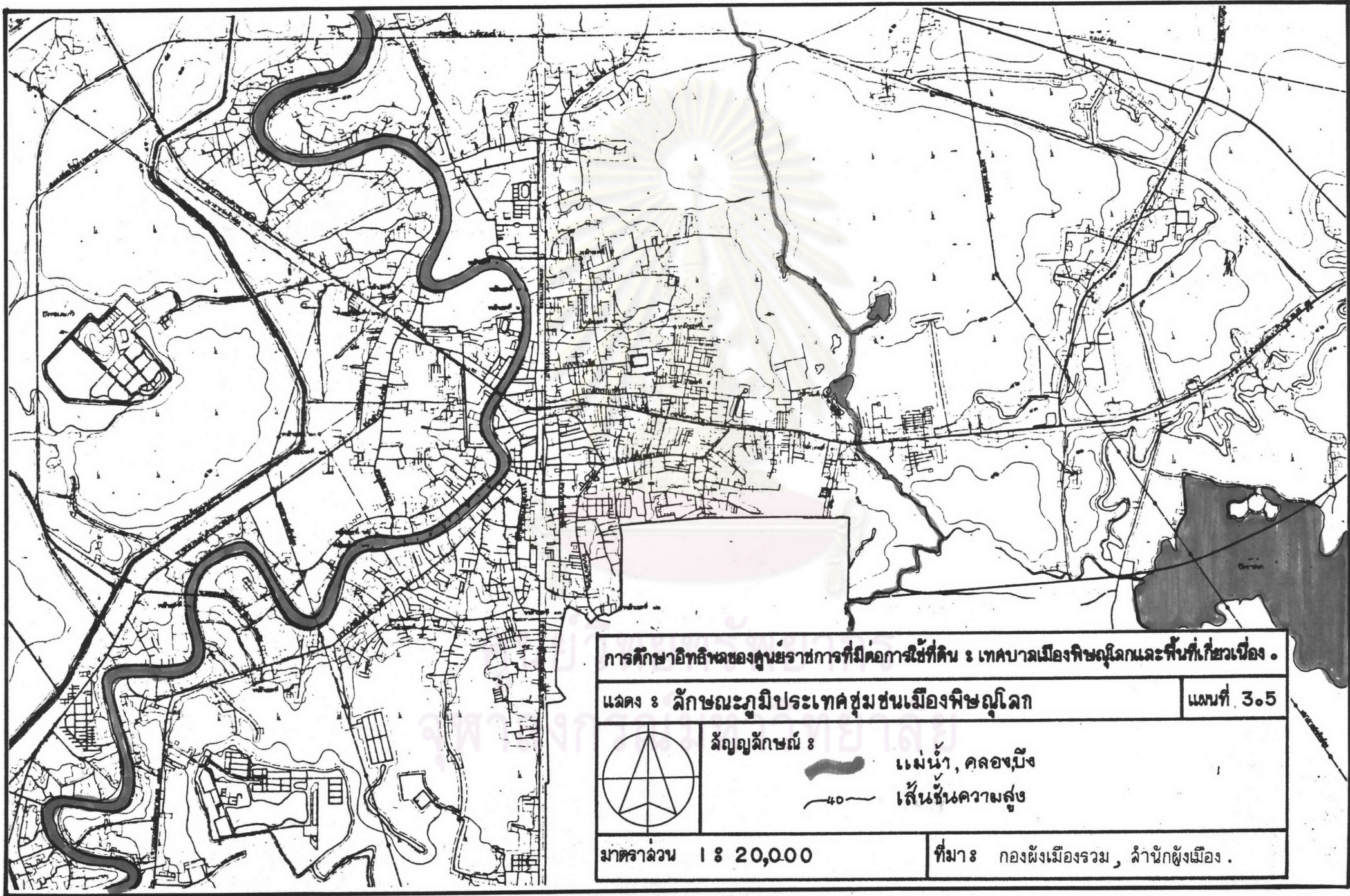
● พื้นที่เกี่ยวเนื่อง

มาตราส่วน

ที่มา :

—

การศึกษาอิทธิพลของศูนย์ราชการที่มีต่อการใช้ที่ดิน : เทศบาลเมืองพิษณุโลกและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง .

แสดง : ลักษณะภูมิประเทศชุมชนเมืองพิษณุโลก แผนที่ 3.5

สัญลักษณ์ :

- แม่น้ำ, คลอง, บึง
- เส้นชั้นความสูง

มาตราส่วน 1 : 20,000

ที่มา : กองผังเมืองรวม, สำนักผังเมือง .

เทศจะค่อยๆ ลาดต่ำลง มีปัญหาหน้าท่วมขังและการระบายน้ำเช่นเดียวกับฝั่งตะวันออกของแม่น้ำ่าน

1.3 การคมนาคมขนส่ง

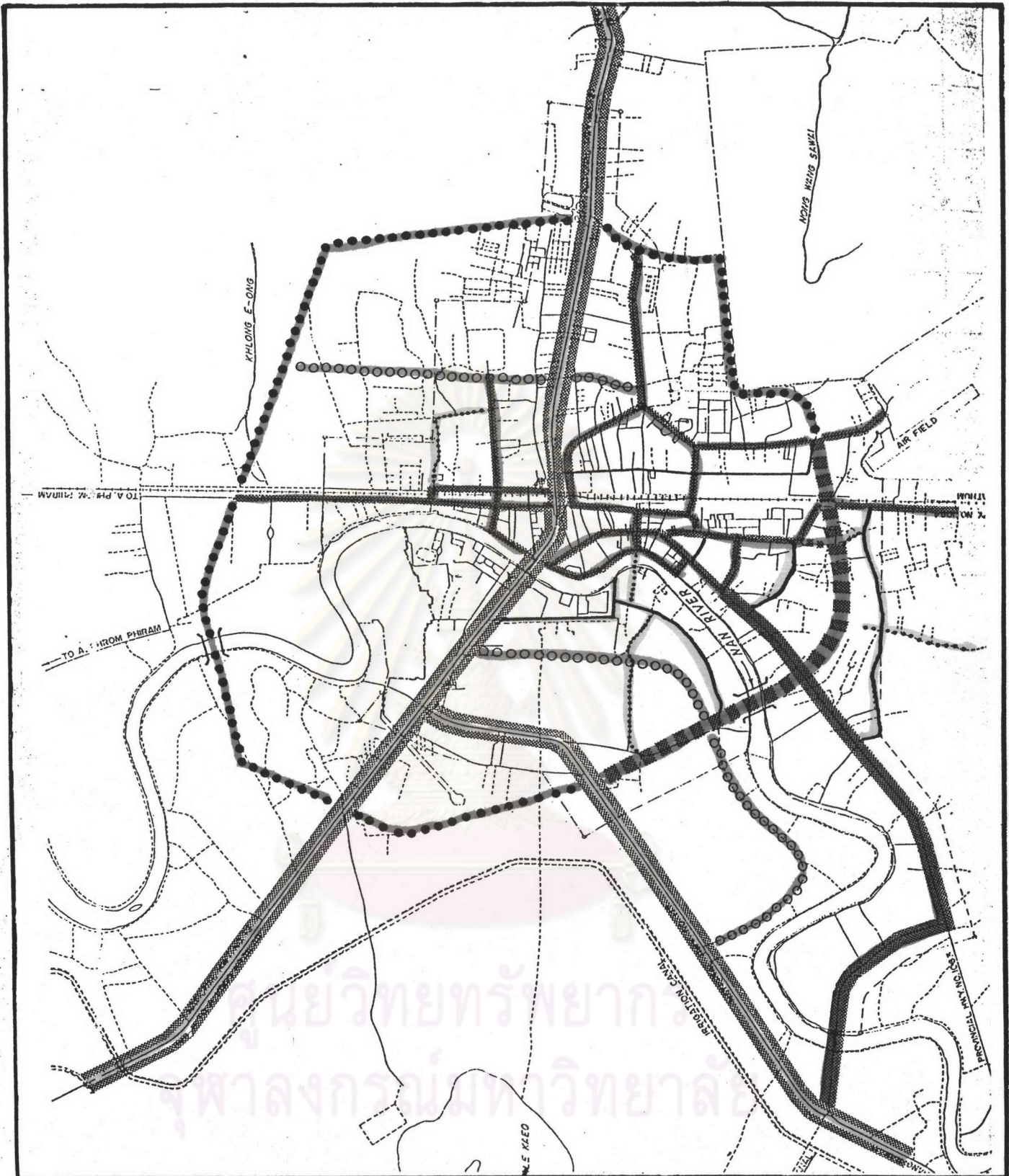
ในพื้นที่ศึกษามีการคมนาคมที่สำคัญ คือ การคมนาคมขนส่งทางบกเพียงอย่างเดียว ระบบของถนนที่เป็นตัวเชื่อมระหว่างชุมชนเมืองพิษณุโลกกับชุมชนอื่นที่สำคัญคือ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 เชื่อมมาแนวตะวันออกและตะวันตก ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 117 เชื่อมจากทางหลวงหมายเลข 12 ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำ่านลงไปทางใต้ มีถนนบรมไตรโลกนาถ เชื่อมจากกลางเมืองไปทางใต้ ถนนเอกาทศรถเชื่อมจากกลางเมืองไปทางเหนือ และทางหลวงจังหวัดหมายเลข 1021 เชื่อมตัวเมืองกับอำเภอบางกระทุ่มทางตอนใต้ เป็นต้น (แผนที่ 3.)

สำหรับปริมาณการจราจร (Traffic Volumes) ในชุมชนเมืองพิษณุโลก พบว่าปริมาณการจราจรในแต่ละวันสูงสุดที่สะพานเรศวร (70,000 คัน/วัน) ถนนที่มุ่งเข้าสู่ใจกลางเมืองประมาณ 30,000 คัน/วัน เช่น ถนนสิงห์โคน (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 12) ถนนพุทธบูชา ถนนเอกาทศรถ ถนนพระองค์คำ ถนนราเมศวร และถนนบรมไตรโลกนาถ (แผนที่ 3.

2. ลักษณะทาง เศรษฐกิจ

2.1 แรงงาน (แผนภูมิ 3.1)

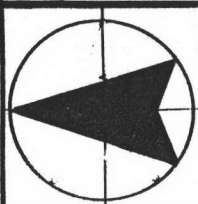
การศึกษาสภาพแรงงานของชุมชนเมืองพิษณุโลกใช้ข้อมูลจากการสำรวจของกองวิจัย สำนักผังเมือง (2527 : 155-172) พบว่าจากจำนวนประชากรในชุมชนเมือง 88,140 คน มีประชากรวัยแรงงาน 12,028 คน (81.72%) เป็นเพศชาย 33,133 คน เพศหญิง 38,895 คน จำนวนประชากรวัยแรงงานเมื่อจำแนกตามอายุจะเห็นว่าร้อยละ 56 ของประชากรวัยแรงงานทั้งหมดอยู่ระหว่าง 11-24 ปี แสดงว่าแรงงานส่วนใหญ่อยู่ในวัยหนุ่มสาว แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าร้อยละ 48 ของแรงงานวัยหนุ่มสาวเป็นผู้ที่ไม่ว่างงานเชิง เศรษฐกิจและ ส่วนใหญ่เป็นนักเรียน นักศึกษา

การศึกษาอิทธิพลของศูนย์ราชการที่มีต่อการใช้ที่ดิน ๘ เทศบาลเมืองพิษณุโลกและพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง

แสดง . โครงข่ายคมนาคมในเขตเมืองพิษณุโลก

แผนที่ 3.6

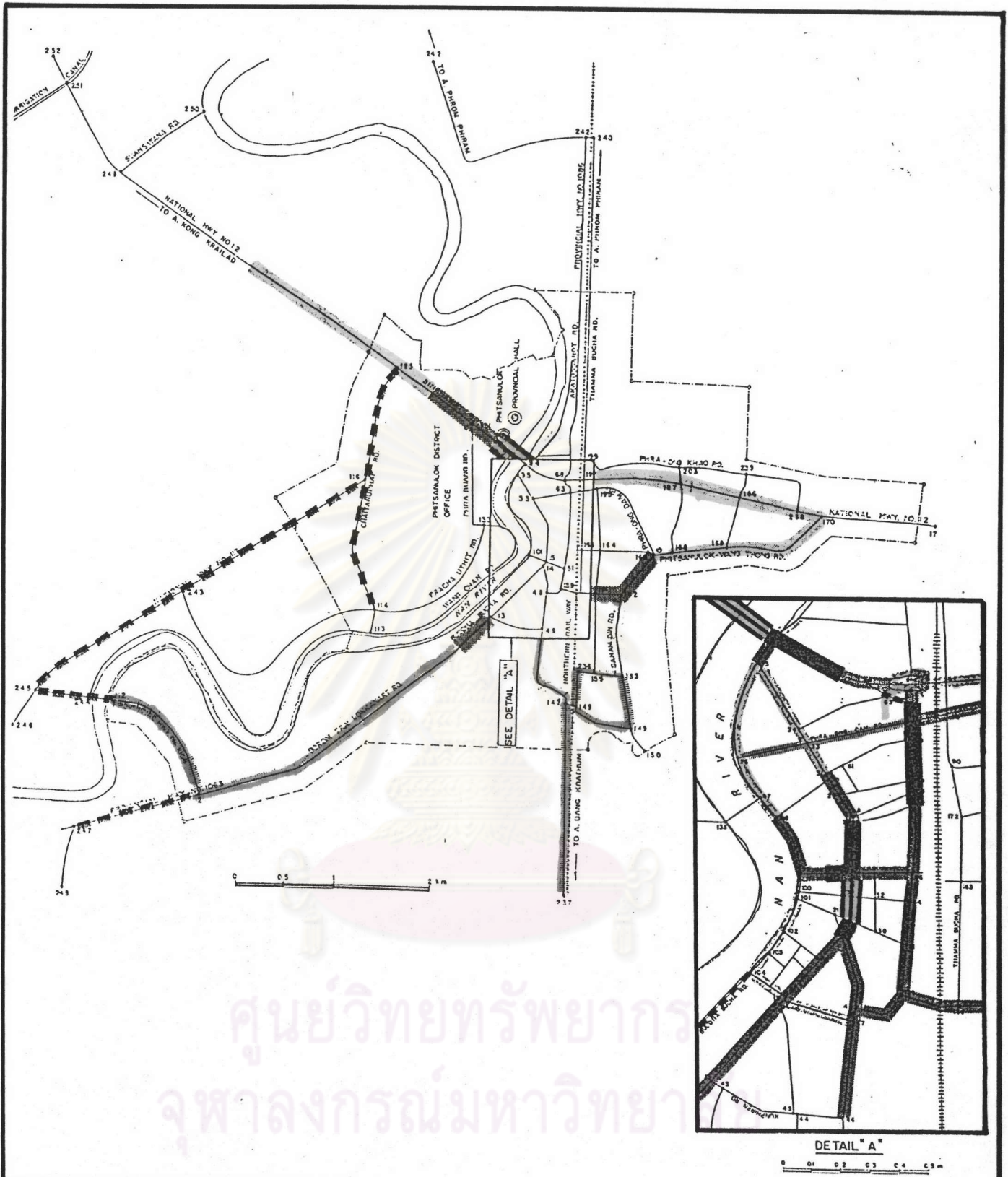
สัญลักษณ์ :

	EXIST. ROAD OR UNDER CONSTRUCTION	MEDIUM TERM DEVELOPMENT	LONG TERM DEVELOPMENT
ARTERIAL			
- NATIONAL HWY.			
- URBAN			
SUB-ARTERIAL			
COLLECTOR			

มาตราส่วน

ที่มา :

การศึกษาอิทธิพลของศูนย์ราชการที่มีต่อการใช้ที่ดิน : เทศบาลเมืองพิษณุโลกและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง.

แสดง ปริมาณการจราจร

แผนที่ 3.7

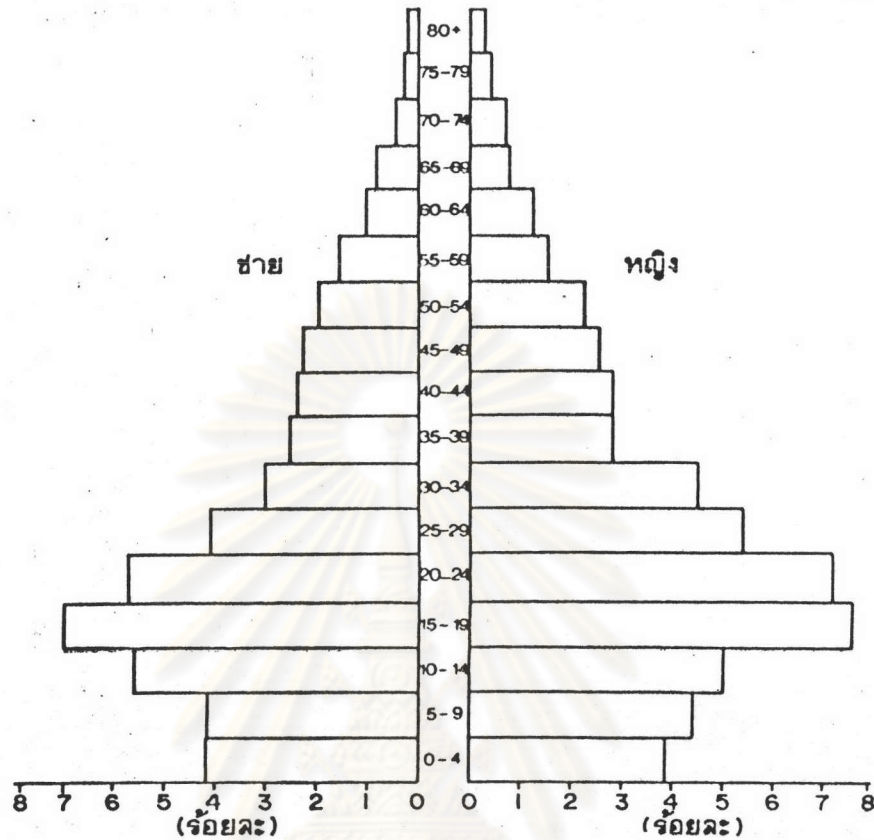
สัญลักษณ์ :

- < 8000 VPD
- 8000-15000 VPD
- 15000-25000 VPD
- 25000-45000 VPD
- 45000-65000 VPD
- > 65000 VPD

มาตราส่วน

ที่มา : FOD

แผนภูมิที่ 3.1 โครงสร้างประชากรในเขตผังเมืองรวมเมืองพิษณุโลก พ.ศ. 2527

จากการวิเคราะห์กำลังแรงงานในชุมชนที่มีความสัมพันธ์ในแง่เศรษฐกิจ จากจำนวนประชากรวัยแรงงานเชิงเศรษฐกิจพบว่าลักษณะการจ้างแรงงานโดยส่วนรวม หมวดอาชีพที่มีผู้ทำงานมากที่สุด ได้แก่ ผู้ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการค้า รองลงมาได้แก่ อาชีพแรงงานและการผลิต อาชีพปฏิบัติงานในวิชาชีพ อาชีพบริการ อาชีพปฏิบัติงานเสมียน ตามลำดับ

2.2 ระดับรายได้

จากการศึกษาของกองวิจัย สำนักผังเมือง (2527 : 155-152) พบว่า ระดับรายได้ของผู้ทำงานในเชิงเศรษฐกิจต่อเดือนของแต่ละหมวดอาชีพในชุมชนเมืองพิษณุโลก พบว่าผู้ปฏิบัติงานบริหารมีรายได้มากที่สุด 7,190 บาท/เดือน รองลงมาได้แก่ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการค้ามีรายได้ 6,729 บาท/เดือน รายได้ต่อเดือนของผู้อยู่นอกกำลังแรงงาน ตั้งแต่ 0-8,999 บาท มีประมาณ 80 % และมีรายได้เกิน 8,999 บาท ประมาณ 4.1% (ไม่ทราบรายได้ 0.8 %

และไม่มีรายได้เนื่องจากการทำงาน รongาน 15 %) รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของกลุ่มแรก เท่ากับ 2,736.16 บาท กลุ่มหลังมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนเท่ากับ 29,334.41 บาท เมื่อนำรายได้ทั้งสองกลุ่มมารวมกัน จะได้รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของผู้อยู่ในกำลังแรงงานเท่ากับ 3,880.40 บาท ซึ่งเป็นจำนวนค่อนข้างสูง เมื่อเทียบกับจำนวน 80% ที่มีรายได้เท่ากับ 2736.60 บาทต่อเดือน ซึ่งน่าจะเป็นตัวแทนของรายได้ต่อเดือนของผู้อยู่ในกำลังแรงงานที่ดีกว่า ดังนั้นรายได้รวมของชุมชนจะเท่ากับ 96,210.20 บาท/เดือน (คิดจากจำนวนประชากรที่ทำงานในเชิงเศรษฐกิจ 35,157 คน)

$$\begin{aligned} \text{รายได้เฉลี่ยบุคคลในชุมชนเมือง} &= \text{รายได้ชุมชน} - \text{ประชากรชุมชนเมือง} \\ &= 96,210.20 - 88,140 \\ &= 1,091.57 \text{ บาท/เดือน หรือ } 13,099 \text{ บาท/ปี} \end{aligned}$$

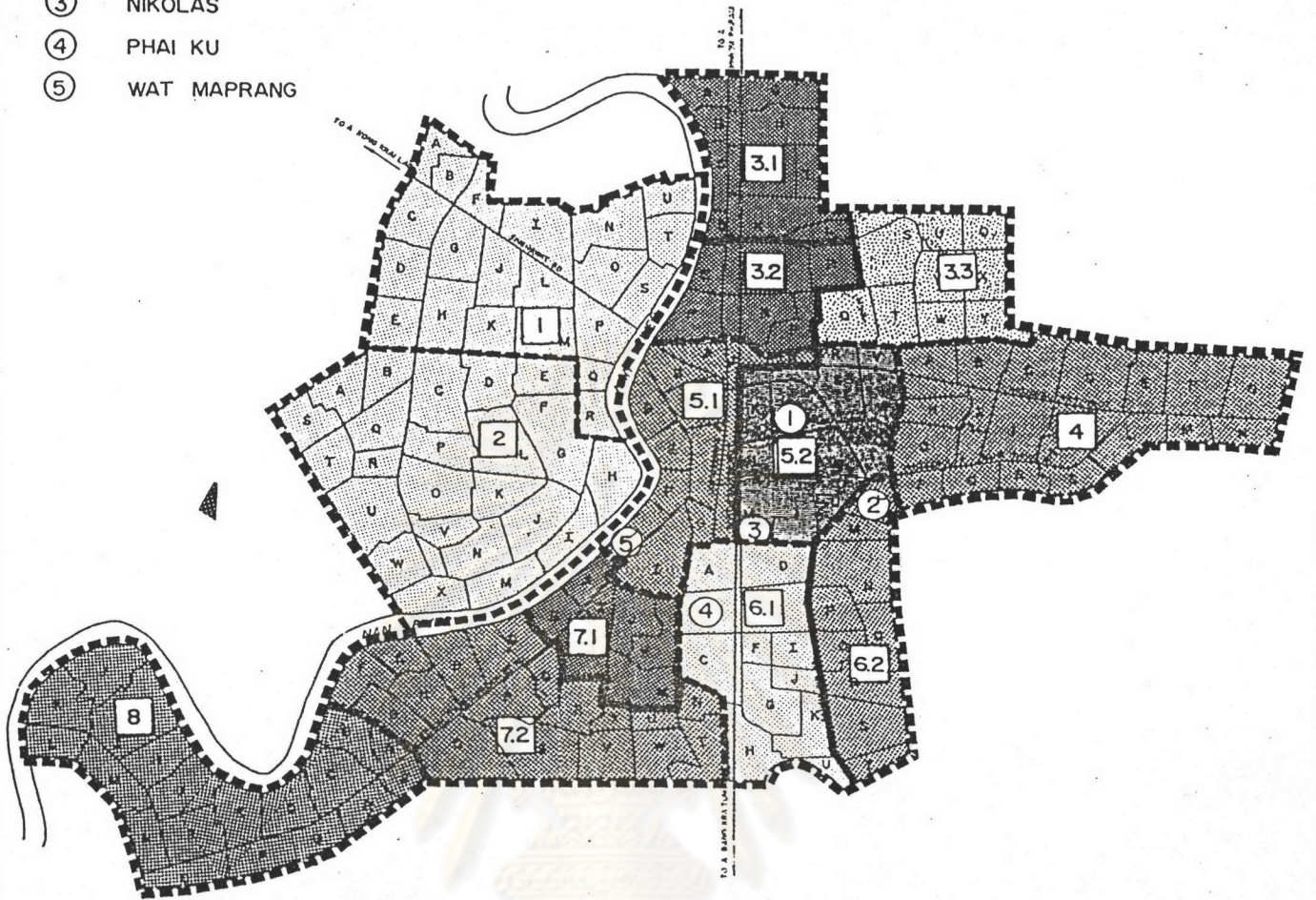
เมื่อเปรียบเทียบกับรายได้เฉลี่ยตามประชากรทั้งจังหวัด จากมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม (ราคาตลาด) ซึ่งมีค่าเท่ากับ 11,074 บาทต่อปีสูงกว่าค่าเฉลี่ยของจังหวัด 2,025 บาท/ปี ซึ่งนับว่าระดับเศรษฐกิจของชุมชนดีกว่าพื้นที่อื่นของจังหวัด

จากการศึกษาของ Regional Cities Development Project II (April 1990 : 3-23) พบว่ารายได้ของครัวเรือนในชุมชนเมืองพิษณุโลกต่อเดือนเท่ากับ 7,147 บาท/ครัวเรือน และมีรายจ่ายต่อเดือนเท่ากับ 5,637 บาท/ครัวเรือน มีระดับความยากจนประมาณ 2,800 บาท/เดือน/ครัวเรือน ศึกษารายได้ต่อเดือนและสัดส่วนของครัวเรือนในแต่ละระดับรายได้ แสดงไว้ในแผนภูมิที่ 3.2 และแผนที่ที่ 3.8

กล่าวโดยสรุปพบว่าทั้งจากการศึกษาของกองวิจัย สำนักผังเมืองและของ Regional Cities Development Project II ชี้ให้เห็นว่าส่วนใหญ่อุ้มนักอยู่ในวัยแรงงานและอยู่ในชุมชนเมืองพิษณุโลกจะมีระดับรายได้ค่อนข้างสูง เมื่อเปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ยของรายได้ของจังหวัดและประชากรส่วนใหญ่นะเขตเทศบาลหรือชุมชนเมืองพิษณุโลก จะมีรายได้ตั้งแต่ระดับปานกลางถึงสูง

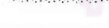

SLUM DISTRIBUTION

- ① VISCS CHAICHAN
- ② CHON KO
- ③ NIKOLAS
- ④ PHAI KU
- ⑤ WAT MAPRANG

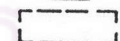

HOUSEHOLD WITH INCOMES

฿ 2,800 / MONTH OR LESS

- > 25 % OF HOUSEHOLDS
- 15 % - 25 % OF HOUSEHOLDS
- 8 % - 15 % OF HOUSEHOLDS
- 4 % - 8 % OF HOUSEHOLDS
- < 4 % OF HOUSEHOLDS
- NOT SURVEYED

LEGEND :

- ZONE NUMBER
- ZONE AREA

การศึกษาอิทธิพลของศูนย์ราชการที่มีต่อการใช้ที่ดิน : เทศบาลเมืองพิษณุโลกและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

แสดง : รายได้ต่อครัวเรือนในเขตเมืองและที่ตั้งชุมชนแออัด

แผนที่ 3,8

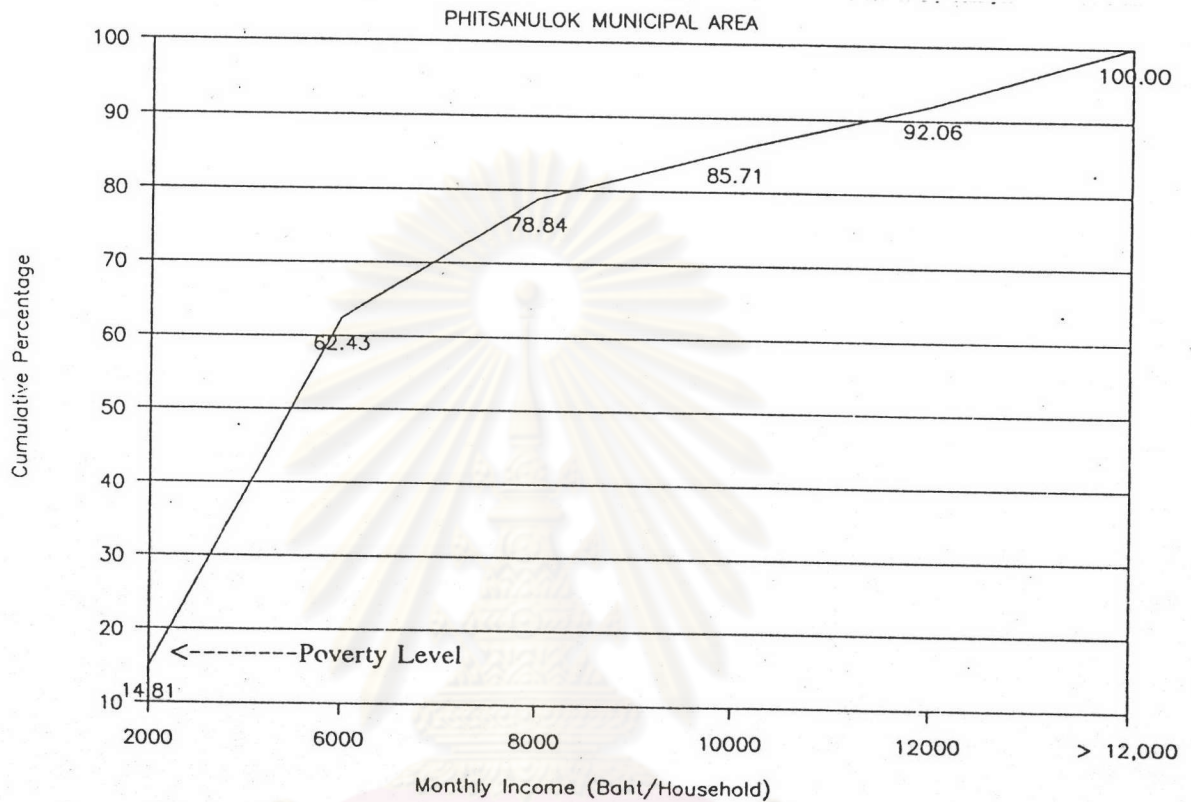

สัญลักษณ์ :

มาตราส่วน

ที่มา :

แผนภูมิที่ 3.2 แสดงการกระจายรายได้ของครัวเรือนในเขตเทศบาลเมืองพิษณุโลก พ.ศ.2532

2.3 กิจกรรมทางเศรษฐกิจ

ในระดับชุมชนเมืองจากการศึกษาของกองวิจัย สำนักผังเมือง (2527: 33-51) พบว่าสาขาการผลิตนอก เกษตรกรรมจะมีบทบาทมากกว่าสาขาเกษตรกรรม ดังนั้นการศึกษากิจกรรมทาง เศรษฐกิจในระดับชุมชนเมืองพิษณุโลกจึง เน้นพิจารณาในด้าน การค้าและบริการ และอุตสาหกรรม

2.3.1 การค้าและบริการ

สถานธุรกิจการค้า การบริการของชุมชนเมืองพิษณุโลกส่วนใหญ่ เป็นการค้าปลีกและการค้าบริการและมีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้นโดยมีย่านพาณิชยกรรมหลักอยู่บริเวณ

หน้าสถานีรถไฟ และมีแนวโน้มความหนาแน่นหลักของ เมืองในลักษณะของคิกแถว โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

กิจการค้าส่ง	จำนวน	20	คิดเป็น	1.18%
กิจการค้าปลีก	จำนวน	748	คิดเป็น	44.18%
กิจการค้าบริการ	จำนวน	659	คิดเป็น	38.92%
กิจการค้าผลิตและค้าปลีก	จำนวน	18	คิดเป็น	1.06%
กิจการค้าส่งและค้าปลีก	จำนวน	114	คิดเป็น	6.74%
กิจการค้าส่งและบริการ	จำนวน	8	คิดเป็น	0.48%
กิจการค้าปลีกและบริการ	จำนวน	117	คิดเป็น	6.91%
กิจการค้าปลีก ค้าส่ง และบริการ	จำนวน	9	คิดเป็น	0.53%
รวม	จำนวน	1,693	คิดเป็น	100.00%

2.3.2 การอุตสาหกรรม

การศึกษากิจการอุตสาหกรรมในระดับชุมชนเมืองพิษณุโลกได้

ข้อมูลจากทะเบียนโรงงานของจังหวัดพิษณุโลก สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดพิษณุโลก (2527 : 2-57) สามารถพิจารณาโรงงานอุตสาหกรรมได้ดังนี้

(1) จำนวนและประเภทโรงงานอุตสาหกรรม อุตสาหกรรม

ในชุมชนเมืองพิษณุโลกมีจำนวน 198 โรง โดยอยู่ในเขตเทศบาล 162 โรงและนอกเขตเทศบาล 36 โรง อุตสาหกรรมส่วนใหญ่เป็นประเภทเกี่ยวกับรถยนต์และเครื่องยนต์ มีจำนวนรวมถึง 80 โรง (40.40%) รองลงมาได้แก่ อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์อาหารและเครื่องดื่ม 37 โรง (18.69%) อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์จากคอนกรีตและซีเมนต์ 25 โรง (12.62%) โรงสี 16 โรง (8.08%) อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ไม้ 13 โรง (6.57%) อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์โลหะ 11 โรง (5.56%) ส่วนประเภทอื่นๆ มีจำนวนไม่เกินประเภทละ 10 โรง

เมื่อพิจารณาถึงขนาดของโรงงานอุตสาหกรรมตามการ

จ้างงาน ภายในชุมชนเมืองพิษณุโลก มีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดค่าเฉลี่ยเพียงแห่งเดียว (0.51%) คือ โรงงานทอผ้า ถนนเอกาธรรม ตำบลหัวรอ มีคนงาน 1,447 คน (45.19%) อุตสาหกรรมขนาดกลางมีจำนวน 4 โรง (2.02%) ประกอบด้วย โรงงานอัดและทับผ้าเย็บ 2 โรง โรงงาน

ผลิตสุรา 1 โรง และโรงสีข้าว 1 โรง มีคนงานรวม 339 คน (10.59%) นอกนั้นเป็นโรงงานอุตสาหกรรมขนาดย่อม

(2) ที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรม ในสภาพปัจจุบัน ที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมจะกระจายตัวตามถนนสายหลักของชุมชนโดยเฉพาะในเขตเทศบาลตำบลฝั่งตะวันออกของแม่น้ำน่าน เนื่องจากปัจจัยทางด้านการคมนาคมขนส่งและการตลาด ส่วนใหญ่อยู่ภายในชุมชน เมื่อพิจารณาที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมของชุมชนเมืองพิษณุโลก (แผนที่ 3.5) จะพบว่าโรงงานอุตสาหกรรมมีอยู่มากบริเวณตามแนวถนนพิษณุโลก-วังทอง ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมเกี่ยวกับรถยนต์และ เครื่องยนต์และบริเวณย่านอุตสาหกรรมดั้งเดิมของชุมชนโดยเกาะติดกับถนนสายหลัก

โรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ในเขตชุมชนเมืองพิษณุโลกมีจำนวนประมาณร้อยละ 63.30 ของโรงงานอุตสาหกรรมในอำเภอเมืองพิษณุโลก ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมขนาดย่อม เป็นโรงงานที่บริการเกี่ยวกับรถยนต์และ เครื่องยนต์มากที่สุด ตลาดอยู่ภายในจังหวัดพิษณุโลกมีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มมากขึ้นในพื้นที่รอบนอก เขตเทศบาล ตามแนวเส้นทางคมนาคมหลักของทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 และทางด้านทิศใต้ของชุมชน

2.4 ปัจจัยนำทาง เศรษฐกิจของชุมชน

จากการศึกษาโครงสร้างแรงงานของชุมชนตั้งที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นหาข้อทราบถึงลักษณะโดยทั่วไปทางด้านเศรษฐกิจของชุมชน หากจะพิจารณาถึงปัจจัยนำทางเศรษฐกิจของชุมชนหรือฐานทางเศรษฐกิจ (Economic Base) ว่าสาขาใดคือสาขาเศรษฐกิจหลัก (Basic Sector) ที่มีผลทำให้เกิดการจ้างแรงงานและรายได้แก่ชุมชน ทั้งยังเกี่ยวเนื่องกับสาขาเศรษฐกิจรอง (Non-Basic Sector) ที่เป็นตัวสนับสนุนสาขาเศรษฐกิจหลัก

มีหลายวิธีที่ใช้ในการศึกษาฐานทางเศรษฐกิจของชุมชนเพื่อระบุว่าสาขาใดเป็นเศรษฐกิจหลัก สาขาใดเป็นเศรษฐกิจรอง โดยแต่ละวิธีมีทั้งข้อดีและข้อเสีย ในที่นี้เลือกใช้วิธี Location Quotient โดยใช้ข้อมูลฐานจากจำนวนประชากรอายุ 11 ปีขึ้นไปในทางานเชิงเศรษฐกิจตามหมวดอุตสาหกรรมในรอบปี พ.ศ. 2523 นำสัดส่วนในระดับจังหวัดมาปรับเป็นจำนวนในปี พ.ศ. 2527 และสัดส่วนในระดับเทศบาลมาปรับเป็นจำนวนประชากรในชุมชนเมืองและมีข้อสมมติฐานว่า "ความต้องการของชุมชนเมืองจำกัดอยู่เฉพาะทรัพยากรในชุมชนนั้น อาจเนื่องมาจากความสำคัญของสาขาการผลิตของจังหวัดก็ได้" ดังนั้นวิธีการนี้คือการประเมินค่าของสาขาการผลิตแต่ละอย่างในชุมชนและ เปรียบเทียบกับสาขาการผลิตอย่างเดียวกันที่มีในจังหวัด ตามสมการ

ดังนี้ (Isard W. 1960 : 123-126)

$$L Q_i = \frac{E_{ir}/E_r}{E_{in}/E_n}$$

E_{ir} = การจ้างงานในสาขาการผลิต i ในชุมชนเมือง

E_r = การจ้างงานทั้งหมดในชุมชนเมือง

E_{in} = การจ้างงานในสาขาการผลิต i ในจังหวัด

E_n = การจ้างงานทั้งหมดในจังหวัด

$L Q_i = i$ หมายความว่า ชุมชนและจังหวัดมีความเชี่ยวชาญเท่ากันในสาขาการผลิต

$L Q_i > i$ หมายความว่า ชุมชนมีความเชี่ยวชาญในสาขาการผลิตมากกว่าจังหวัด

$L Q_i < i$ หมายความว่า ชุมชนมีความเชี่ยวชาญในสาขาการผลิตน้อยกว่าจังหวัด

จากวิธีการดังกล่าวข้างต้นนี้ สามารถกล่าวสรุปได้ว่า (ตารางที่ 3.14) สาขาการผลิตที่เป็นปัจจัยนำทางเศรษฐกิจของชุมชนเมืองพิษณุโลกคือ การธนาคาร, ประกันภัย, การไฟฟ้าและประปา, การบริหาร, การคมนาคมขนส่ง, การค้าส่งและค้าปลีก, อุตสาหกรรม, การก่อสร้างและเหมืองแร่และย่อยหิน ตามลำดับ ส่วนสาขาอื่น ต้องพึ่งพาจากพื้นที่นอกชุมชน

จากผลที่ได้มามีจุดสังเกตของค่า $L.Q.$ ของสาขาการบริหารอยู่ในอันดับที่ 3 รองจากการธนาคารและประกันภัย และการไฟฟ้าและประปา อันเป็นผลที่ชี้ให้เห็นว่าในชุมชนเมืองพิษณุโลกนั้นมีจำนวนประชากรที่ทำงานเกี่ยวกับการบริหารฯ เป็นจำนวนมาก ซึ่งก็หมายถึงจำนวนข้าราชการที่ทำงานในชุมชนเมืองพิษณุโลกนั่นเอง ที่ส่งผลให้เกิดความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจของชุมชนเมืองพิษณุโลก

2.5 การคลังท้องถิ่น

การคลังท้องถิ่นของเทศบาลเมืองพิษณุโลก ระหว่างปี พ.ศ. 2527-2531 (ตารางที่ 3.15) แสดงให้เห็นถึงลักษณะของรายรับ-รายจ่ายของเทศบาล พร้อมทั้งชี้ให้เห็นสภาพความสามารถทางเศรษฐกิจของเทศบาล ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาชุมชน

จากการเปรียบเทียบมูลค่า รายรับ-รายจ่ายของเทศบาลเมืองพิษณุโลก จะเห็นได้ว่ารายรับมากกว่ารายจ่ายทุกปี ครอบคลุมรายได้เฉลี่ยปีละ 3.62 ล้านบาท และเมื่อ

พิจารณาโดยรวมแล้ว การคลังของเทศบาลมีเสถียรภาพมั่นคง แต่ความเป็นจริง เทศบาลเมืองพิษณุโลกมีปัญหาเช่นเดียวกับท้องถิ่นอื่น คือ งบประมาณรายจ่ายมากกว่ารายรับทั่วไป (ไม่รวมเงินอุดหนุน) เพราะมีข้อจำกัดด้านระเบียบกฎหมาย หลายประการที่กำหนดไว้ในลักษณะที่ไม่สามารถหาการยืดหยุ่นได้ จากตารางที่ 3.16 รายได้ของเทศบาลเมืองพิษณุโลก พ.ศ.2531 พบว่า รายได้ของเทศบาลส่วนใหญ่มาจากภาษีส่วนแบ่ง (Shared Tax) และเงินอุดหนุนจากรัฐบาล (Government Grants) คือ ประเภทร้อยละ 23 ของเงินรายได้ทั้งหมด รองลงมาได้แก่ ภาษีที่เก็บเพิ่ม (Surcharge Tax) ร้อยละ 21 เงินรายได้ที่ไม่ใช่ภาษี (Non-Tax Revenue) ร้อยละ 17 และภาษีท้องถิ่น (Locally-Levied Tax) ร้อยละ 16 ตามลำดับ รวมเป็นเงินที่ได้รับทั้งหมดในปี พ.ศ.2531 เท่ากับ 59,588,000 ล้านบาท และจากตารางที่ 3.17 เสียค่าใช้จ่ายในกิจการต่างๆ ของเทศบาลเป็นเงินประมาณ 55,193,000 ล้านบาท ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

3. ลักษณะประชากร

3.1 ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของประชากร

การตั้งถิ่นฐานเดิมของชุมชนเมืองพิษณุโลก เริ่มจากริมฝั่งแม่น้ำน่าน แล้วขยายตัวกว้างออกไป ศูนย์กลางของชุมชนอยู่บริเวณถนนแจ้งการบุญ ต่อมา เมื่อมีสถานีรถไฟพิษณุโลกเกิดขึ้นตัวเมืองจึงเริ่มขยายตัวลงมาทางใต้ กิจกรรมทางเศรษฐกิจส่วนใหญ่อยู่ด้านฝั่งตะวันออกของแม่น้ำน่าน (สมชาย เคชะพรหมพันธุ์ 2517 : 71) เมืองพิษณุโลกมีความสำคัญในด้านการทหาร การปกครองมาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา แม้ในปัจจุบันเมืองพิษณุโลกยังคงมีความสำคัญในกิจการทหาร เนื่องจาก เป็นที่ตั้งค่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราชซึ่งเป็นพื้นที่ติดต่อกับเขตเทศบาลเมืองพิษณุโลกทางด้านเหนือ และค่ายสมเด็จพระเอกาทศรถเขตติดต่อกับเทศบาลทางด้านทิศใต้ ลักษณะที่ตั้งของ เมืองที่บางส่วนจรดเขตทหารดังกล่าวนี้เป็นส่วนกำหนดประการหนึ่งต่อการขยายตัวของเมือง

อย่างไรก็ตามในปัจจุบันศูนย์กลางของเมืองยังคงอยู่บริเวณฝั่งตะวันออกของแม่น้ำน่าน ซึ่งมีความหนาแน่นของชุมชนอยู่ในระดับสูง ความหนาแน่นของชุมชนจะลดน้อยลงบริเวณชานเมืองโดยเฉพาะทางด้านทิศตะวันตกติดกับตำบลบ้านคลองและตำบลวัดจันทร์ พื้นที่โดยรอบที่ติดต่อกับเขตเมืองยังไม่ปรากฏความสำคัญต่อความเป็นเมืองของเมืองพิษณุโลก แต่ลักษณะ

การกระจายของชุมชนในบริเวณเชื่อมต่อกันระหว่าง เขตเมืองกับพื้นที่ที่ติดต่อกันทางด้านทิศตะวันออกและทิศใต้บางส่วน แสดงให้เห็นถึงความเป็นไปได้ที่พื้นที่บริเวณดังกล่าวจะอยู่ในอิทธิพลของความเป็นเมืองพิเศษโลกในอนาคต

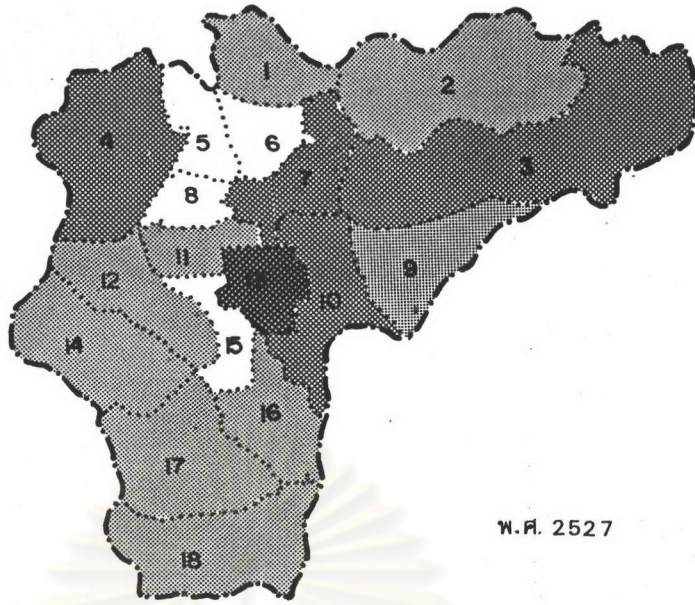
3.2 ขนาดและการกระจายตัวประชากร

ขนาดและการกระจายตัวประชากรในระดับอำเภอเมืองจะหนาแน่นในบริเวณเทศบาลเมืองพิษณุโลก และตำบลโดยรอบ โดยมีเส้นทางคมนาคมเป็นปัจจัยที่สำคัญ ในช่วง พ.ศ. 2527-2532 ขนาดของประชากรโดยส่วนรวมมีขนาดเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะเทศบาลเมืองและตำบลโดยรอบ ซึ่งได้แก่ ตำบลวัดจันทร์ ท่าทอง พลายชุมพล หัวรอ บ้านคลอง อริยดิถี และบึงพระ มีขนาดประชากรเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด (ตารางที่ 3.17 และแผนที่ 3.8) สำหรับการกระจายตัวประชากรนับว่ามีการกระจายตัวอย่างหนาแน่นมาก เมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่ซึ่งมีเพียงร้อยละ 31.56 ของพื้นที่อำเภอเมือง

สำหรับการกระจายตัวของประชากรในระดับชุมชนเมืองจากการศึกษาของชัยชนะ แสงสว่าง พบว่าในปี พ.ศ. 2518 ประชากรส่วนใหญ่จะรวมตัวกันอยู่ภายในเขตเทศบาล ด้านฝั่งตะวันออกของแม่น้ำน่านทั้งด้านทิศตะวันตก และตะวันออกของเส้นทางรถไฟ ต่อมาในปี พ.ศ. 2527 ขนาดประชากรมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น แต่มีลักษณะของการกระจายตัวเช่นเดียวกับปี พ.ศ. 2518 และประชากรมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น ในแนวเหนือ-ใต้ ด้านฝั่งตะวันออกของแม่น้ำน่าน โดยเฉพาะบริเวณถนนบรมไตรโลกนาถและถนนเอกาทรู (ชัยชนะ แสงสว่าง 2529 : 153) และจากการสอบถามเจ้าหน้าที่ของทางจังหวัดทำให้ทราบว่าในปี 2531 แนวโน้มของการกระจายตัวออกไปในทุกทิศทาง โดยเฉพาะฝั่งตะวันออกของแม่น้ำน่านขยายลงมาทางใต้ของเขตเทศบาลตามแนวถนนบรมไตรโลกนาถ ด้านตะวันออก กระจายตัวจากบริเวณสถานีรถไฟไปตามแนวถนนพิษณุโลก-วังทอง ด้านเหนือเป็นการกระจายตัวไปตามแนวถนนเอกาทรู และถนนที่ตัดออกมาจากถนนธรรมบูชา ส่วนด้านทิศตะวันตกจะกระจายตัวตรงแนวถนนสิงห์วัฒน์

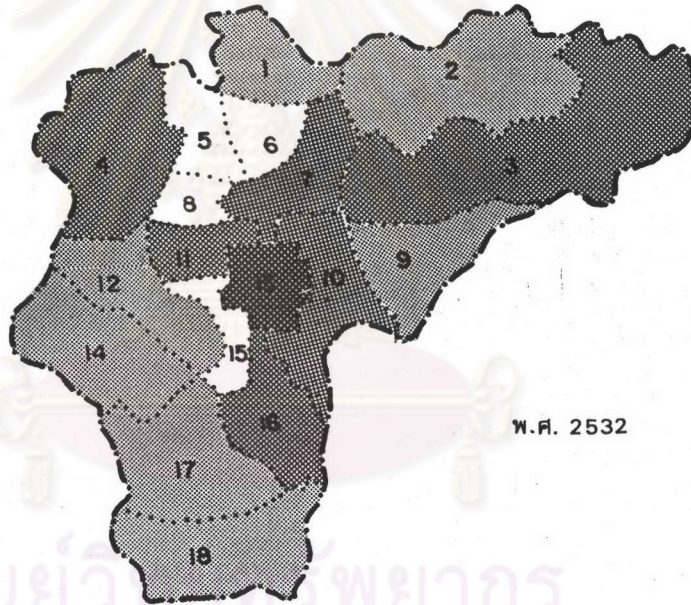
3.3 ความหนาแน่นของประชากร

จากตารางที่ 3.16 จะพบว่าตำบลในเมืองซึ่งเป็นเขตเทศบาลเมือง-พิษณุโลกมีความหนาแน่นสูงกว่าตำบลอื่น ๆ อย่างมาก และตำบลที่อยู่รอบๆ เทศบาลจะมีความหนาแน่นมากกว่าพื้นที่ที่อยู่ห่างออกไป ในช่วง พ.ศ. 2527-2532 ความหนาแน่นของอำเภอเมือง

พ.ศ. 2527

- 1 มะขามลูน
- 2 บ้านป่า
- 3 ดอนทอง
- 4 บ้านกร่าง
- 5 จอมทอง
- 6 ปากโทก
- 7 หัวจรอ
- 8 พลายชุมพล
- 9 ลมอแซ
- 10 อรัญญิก
- 11 บ้านคลอง
- 12 ท่าทอง
- 13 ในเมือง
- 14 ท่าโพธิ์
- 15 วัดจันทร์
- 16 บึงพระ
- 17 วัดพริก
- 18 มังน้ำคู้

พ.ศ. 2532

ศูนย์วิจัยการพยากรณ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การศึกษาอิทธิพลของศูนย์ราชการที่มีต่อการใช้ที่ดิน : เทศบาลเมืองพิษณุโลกและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง .

แสดง ๘ ขนาดและการกระจายตัวประชากรรายตำบลของอำเภอเมืองพิษณุโลก

แผนที่ 3.9

สัญลักษณ์ :

 > 50000

 5000 - 10000

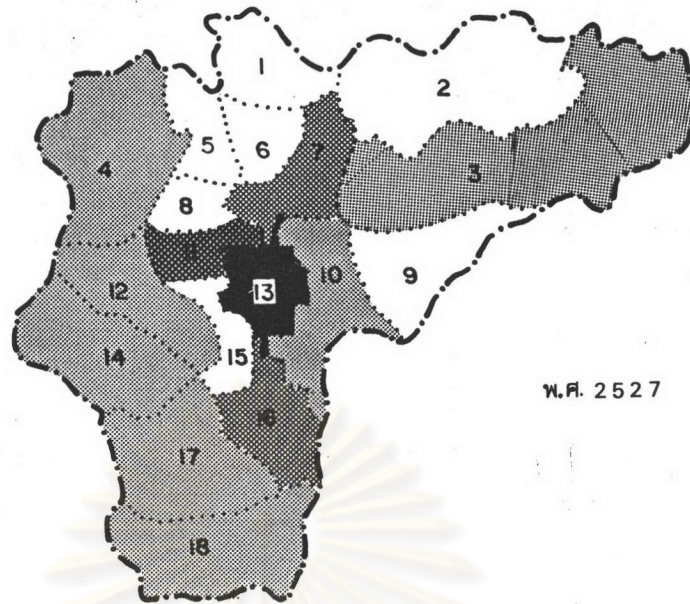
 10000 - 50000

 < 5000

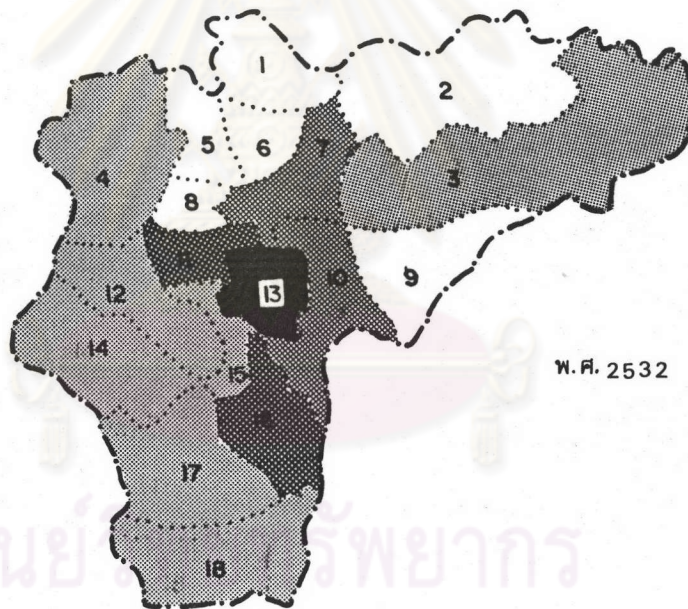
มาตราส่วน

ที่มา : ตารางที่ 3.16

- 1 มะขามลุง
- 2 บ้านป่า
- 3 ดอนทอง
- 4 บ้านกร่าง
- 5 จอมทอง
- 6 ปากโทก
- 7 หัวรอ
- 8 หลายชุมพล
- 9 ลมอแซ
- 10 อรัญญิก
- 11 บ้านคลอง
- 12 ท่าทอง
- 13 ในเมือง
- 14 ท่าโพธิ์
- 15 วัดจันทร์
- 16 บึงพระ
- 17 วัดพริก
- 18 ฆ้องน้ำคู้

พ.ศ. 2527

พ.ศ. 2532

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การศึกษาอิทธิพลของศูนย์ราชการที่มีต่อการใช้ที่ดิน : เทศบาลเมืองพิษณุโลกและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

แสดง : ความหนาแน่นประชากรรายตำบลของอำเภอเมืองพิษณุโลก แผนที่ 3.10

สัญลักษณ์ :

	600		151 - 300
	451 - 600		150
	300 - 450		

มาตราส่วน -

ที่มา : ตารางที่ 3.16

เพิ่มขึ้นร้อยละ 9.28 ตำบลในเมือง เพิ่มขึ้นร้อยละ 5.67 การเปลี่ยนแปลงความหนาแน่นลดลงคือ ตำบลวังน้ำคู้ลดลงร้อยละ 14.08 ทั้งนี้เพราะมีจำนวนประชากรลดลง เนื่องจากการอพยพออก กล่าวได้ว่าในอำเภอพิบูลย์รักษ์ ความหนาแน่นประชากรจะมากกว่าบริเวณตำบลในเมือง (เทศบาลเมืองพิบูลย์รักษ์) และค้อยว บางบางออกาเว

ในระดับชุมชนเมือง จากความหนาแน่นประชากรช่วง พ.ศ.2527-2532 (ตารางที่ 3.16) จะพบว่าประชากรจะหนาแน่นมากในเขตเทศบาล ด้านฝั่งตะวันออกของแม่น้ำน่าน บริเวณแหล่งชุมชนดั้งเดิมสองฝั่งของเส้นทางคมนาคมสายหลักของเมือง ที่สามารถติดต่อกันย่านใจกลางธุรกิจการค้าของเมืองได้สะดวก เช่น ถนนบรมไตรโลกนาถ ถนนพระองค์คำ ถนนพระราเมศวร ถนนราษฎร์อุทิศ ตลอดจนตามแนวแม่น้ำน่าน บริเวณที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก ได้แก่ ช่วงถนนบรมไตรโลกนาถ ฝั่งตะวันตก จนถึงริมแม่น้ำ ถนนราษฎร์อุทิศ และถนนขุนพิเรนทร์ ถนนพระองค์คำ ถนนพระราเมศวร และถนนวิสุทธิกษัตริย์ ช่วงระหว่างถนนพระองค์คำและถนนพระราเมศวร (แผนที่ 3.7)

3.4 การเปลี่ยนแปลงประชากร

การเปลี่ยนแปลงประชากรในช่วงปี พ.ศ. 2527-2532 มีการเปลี่ยนแปลงประชากรจำนวน 19,578 คน หรือร้อยละ 9.22 (ตารางที่ 3.17) การเปลี่ยนแปลงประชากร ตำบลส่วนใหญ่เพิ่มมากขึ้น ยกเว้นตำบลวังน้ำคู้ และเมื่อพิจารณาในลักษณะการเปลี่ยนแปลง (แผนที่ 3.8) พบว่าการเปลี่ยนแปลงโดยส่วนรวม (Absolute Change) จะสูงในบริเวณตำบลอรุณนิภา ตำบลในเมือง ตำบลบ้านคลอง ซึ่งเป็นบริเวณเทศบาลเมืองและตำบลอรุณนิภา มีการเปลี่ยนแปลงสูงสุด (40.84%) รองลงมาคือ ตำบลวัดจันทร์ (30.08%) และตำบลบึงพระ (20.30 %) ตามลำดับ ส่วนตำบลในเมืองมีการเปลี่ยนแปลงน้อยมากนี้ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากตำบลในเมืองมีจำนวนประชากรเป็นจำนวนมากอยู่แล้ว สิ่งที่ได้ว่าตำบลที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับสูงจะเป็นตำบลที่อยู่ติดกับเขตเทศบาล อีกประการหนึ่งก็คือ เป็นทิศทางที่เมืองจะขยายตัวออกไปในแนวนั้น จึงมีการอพยพประชากรเพิ่มมากขึ้น

3.5 การคาดประมาณประชากรในอนาคต

การคาดประมาณจำนวนประชากรในอนาคตของชุมชนเมืองพิษณุโลก ได้มีการศึกษาวิจัย Regional Cities Development Project II (1990 : 3.12-3.13) วิจัยได้แบ่งพื้นที่ของการคาดประมาณประชากรออกเป็น 5 กลุ่ม คือ

- เขตเทศบาล = ภายในเขตเทศบาลทั้งหมด
- ตำบลภายใน = ตำบลรัษฎา บึงพระ วัดจันทร์ บ้านคลองและหัวรอ
- พื้นที่ว่างแผน = ภายในเขตเทศบาลรวมกับตำบลภายใน
- ตำบลภายนอก = ตำบลที่เหลืออีก 12 ตำบลในเขตอำเภอเมือง
- เขตอำเภอเมือง = เขตอำเภอเมืองทั้งหมด

จากการศึกษาทำให้ทราบแนวโน้มการเพิ่มของประชากรในพื้นที่ต่าง ๆ ในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก มีการเพิ่มขึ้นในทุกพื้นที่ (ดูตารางที่ 3.18 และแผนภูมิประกอบ)

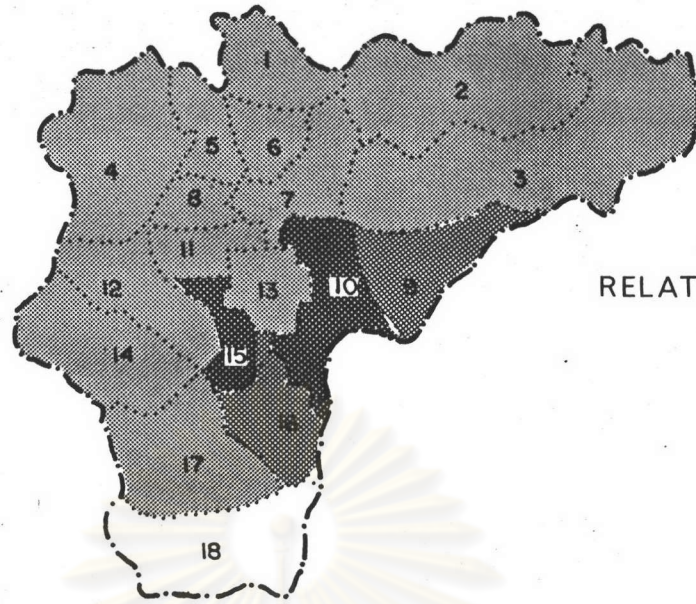
4. โครงสร้างพื้นฐานและบริการสังคม

4.1 สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ

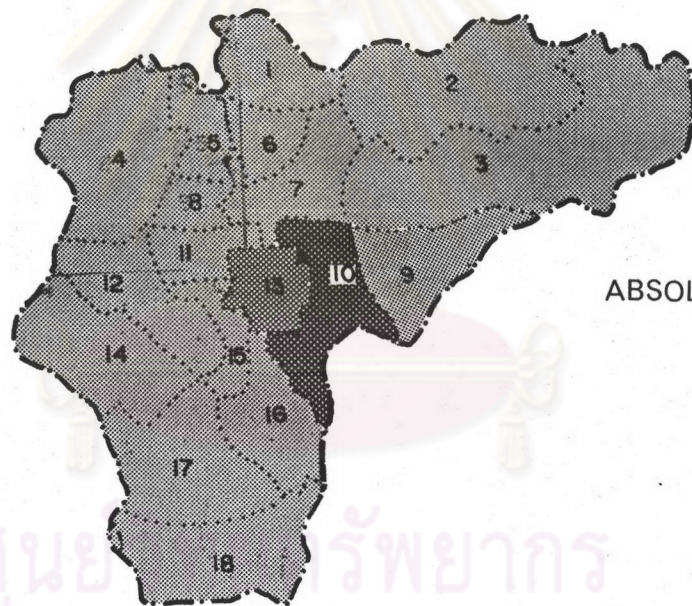
4.1.1 ประปา ระบบการประปาอยู่ภายใต้การดำเนินการของเทศบาลเมืองพิษณุโลก โดยมีโครงข่ายบริการครอบคลุมเฉพาะในเขตเทศบาล ส่วนใหญ่อยู่ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำน่านสำหรับฝั่งตะวันตกของแม่น้ำน่าน โครงข่ายการบริการประปามีเฉพาะตามเส้นทางคมนาคมหลัก เท่านั้นปัจจุบันมีกำลังผลิตประมาณวันละ 13,680 ลูกบาศก์เมตร (ตลอด 24 ชั่วโมง) โดยอาศัยแหล่งน้ำดิบจากแม่น้ำน่าน มีโรงกรองน้ำ 2 แห่งคือ บริเวณทางเข้าวัดท่าหมอกภัยาราม และบริเวณหลังวัดโพธิญาณ ตลอดช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา (2514-2534) ปรากฏว่าปริมาณการใช้น้ำประปาในเขตเมืองพิษณุโลกเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ อย่างไรก็ตามเมื่อคำนึงถึงปริมาณน้ำที่ผลิตได้พบว่า มีปริมาณการเพิ่มในระดับต่ำกว่าความต้องการในการใช้ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการปรับปรุงทั้งกำลังผลิตและระบบการจ่ายน้ำประปา เพื่อให้เพียงพอไปในปัจจุบันและอนาคตที่เพิ่มขึ้นตามขนาดของประชากร

4.1.2 ไฟฟ้า การไฟฟ้าในเขตชุมชนเมืองพิษณุโลก อยู่ในความรับผิดชอบของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค โดยได้รับกระแสไฟฟ้าจากการไฟฟ้าผลิต สถานีไฟฟ้าย่อยใน

- 1 มะขามดูง
- 2 บ้านป่า
- 3 คอทอง
- 4 บ้านกร่าง
- 5 จอมทอง
- 6 ปากโทก
- 7 หัวรอ
- 8 ปลายชุมพล
- 9 ลมอแซ
- 10 อรัญญิก
- 11 บ้านคลอง
- 12 ท่าทอง
- 13 ในเมือง
- 14 ท่าโพธิ์
- 15 วัดจันทร์
- 16 บึงพระ
- 17 วัดพริก
- 18 วังน้ำคู้

RELATIVE CHANGE

ABSOLUTE CHANGE

ศูนย์วิจัยประชากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การศึกษาอิทธิพลของศูนย์ราชการที่มีต่อการใช้ที่ดิน : เทศบาลเมืองพิษณุโลกและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

แหล่งตั้ง : การเปลี่ยนแปลงประชากรรวมตำบลของอำเภอเมืองพิษณุโลก พ.ศ. 2527 - 2532

แผนที่ 3.11

สัญลักษณ์ :

- 30.01 - 45.00
- 15.01 - 30.00
- 0.01 - 15.00
- < 0.01

มาตราส่วน

-

ที่มา : ตารางที่ 3.17

เขตชุมชนเมืองพิษณุโลกตั้งอยู่ที่ถนนสิงห์วัฒน์ ตำบลบ้านคลอง พื้นที่ 5 ไร่ 1 งาน ให้บริการไฟฟ้าในเขตเทศบาลและชุมชนรอบนอก ปริมาณการใช้ไฟฟ้าที่ผ่านมามีปริมาณเพิ่มขึ้น โดยกระแสไฟฟ้าถูกใช้ในประเภทธุรกิจและอุตสาหกรรมมากที่สุด รองลงมาได้แก่ประเภทที่อยู่อาศัยและการใช้เพื่อสาธารณะและอื่น ๆ

4.1.3 โทรศัพย์ ชุมสายโทรศัพย์พิษณุโลก ตั้งอยู่ที่ถนนพุทธบูชา พื้นที่ 1 ไร่ 1 งาน มีโครงข่ายของการให้บริการภายในบริเวณเขตเทศบาลเมือง เป็นส่วนใหญ่ และครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของชุมชนจากถนนสายหลักโดยรอบ การใช้บริการโทรศัพย์ในชุมชนเมืองพิษณุโลก ส่วนใหญ่ใช้เพื่อกิจการธุรกิจมากที่สุด รองลงมาได้แก่ บ้านพักอาศัย และสถานที่ราชการ และชุมสายโทรศัพย์พิษณุโลกจะทำการ เพิ่มเลขหมายเพื่อตอบสนองความต้องการที่เพิ่มขึ้น

4.1.4 การกำจัดขยะมูลฝอย ขึ้นอยู่กับฝ่ายสาธารณสุขเทศบาลเมืองพิษณุโลก และมีสถานที่ทิ้งขยะอยู่บริเวณนอกเขตเทศบาลฯ คือ บริเวณบ้านคอน ตำบลวัดจันทร์ เนื้อที่ประมาณ 13 ไร่ กำจัดขยะโดยใช้วิธีการนำไปตากแห้งและเผาทิ้งบางส่วน อย่างไรก็ตามในปัจจุบันเมื่อเมืองขยายตัวออกไป ทำให้เกิดปัญหาภาวะจากกลิ่นของขยะบริเวณบริเวณที่พักอาศัยในบริเวณดังกล่าว และเกิดปัญหาค้นหาภูมิทัศน์ ทางเทศบาลฯ ได้ดำเนินการจัดหาพื้นที่ทิ้งขยะแห่งใหม่บริเวณที่ห่างออกไป ได้แก่ บริเวณทางบ้านบางแก้ว ตำบลท่าทอง ซึ่งอยู่ห่างออกไป

4.1.5 การระบายน้ำ ปัจจุบันระบบระบายน้ำของเมืองเป็นระบบท่อรวม (Combined System) คือ วางท่อระบายน้ำคอนกรีตเสริมเหล็กให้สามารถรับได้ทั้งน้ำฝนและน้ำทิ้งจากอาคารรวมอยู่ในท่อเดียว ระบบท่อระบายน้ำทั้งทั้งหมดมีในเขตเทศบาลเมืองเท่านั้น ทั้งหมดอยู่บริเวณด้านฝั่งตะวันออกของแม่น้ำน่าน โดยเฉพาะบริเวณย่านชุมชนกลางเมือง ส่วนบริเวณทางด้านฝั่งตะวันตกของแม่น้ำน่านไม่มีระบบท่อระบายน้ำเลย จึงมักเกิดปัญหาน้ำท่วมขังเสมอโดยเฉพาะในฤดูฝน

4.2 การบริการสังคม

4.2.1 การศึกษา ในชุมชนเมืองพิษณุโลกมีระดับการศึกษา ครบ 4 ระดับ คือ อนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา-อาชีว และอุดมศึกษา นอกจากนี้ยังมีการศึกษาพิเศษคือ วิทยาลัยพยาบาล รวมมีสถานศึกษา 44 แห่ง เป็นโรงเรียนของรัฐบาล 28 แห่ง เอกชน 16 แห่ง รวมพื้นที่สถาบันการศึกษา 975.43 ไร่ อยู่ในเขตเทศบาล 543.74 ไร่ นอกเขตเทศบาล 431.69 ไร่ จากการศึกษาถึงจำนวนและความสามารถในการให้บริการทางการศึกษาพบว่าชุมชน

เมืองพิษณุโลกมีความพร้อมและทำหน้าที่เป็นศูนย์การศึกษาของภาคเหนือตอนล่าง

4.2.2 การสาธารณสุข การบริการด้านสาธารณสุขสำหรับประชาชนในเขตชุมชนเมือง มีโรงพยาบาลทั้งของรัฐและเอกชนให้บริการรักษาพยาบาลและให้การดูแลสุขภาพทั่วไป รวมทั้งการวางแผนครอบครัว สถานบริการที่ให้บริการมีดังนี้คือ รพ.พุทธชินราช รพ.ค่าย-สมเด็จพะเรนเรศวร รพ.พิษณุเวช รพ.กองบินที่ 46 รพ.รวมแพทย์ ศูนย์บริการสาธารณสุข 3 แห่ง สถานพยาบาลแผนปัจจุบันที่นมีเตียงรับผู้ป่วยไว้รักษา 84 แห่ง มีบุคลากรด้านแพทย์ 177 คน พยาบาล 468 คน ผู้ช่วยพยาบาล 209 คน ทันตแพทย์ 26 คน เภสัชกร 16 คน ให้บริการ จัดได้ว่า การบริการสาธารณสุขในชุมชนเมืองพิษณุโลกอยู่ในเกณฑ์ดีมาก

4.2.3 การรักษาความปลอดภัยและบรรเทาสาธารณภัย สถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองพิษณุโลกตั้งอยู่ร่วมกับกองกำกับการตำรวจภูธรเขต 6 ถนนบรมไตรโลกนาถ พื้นที่ 3 ไร่ 3 งาน รับผิดชอบพื้นที่ 18 ตำบล ในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก เมื่อพิจารณาสถิติคดีอาญาในเขตเทศบาลเมืองพิษณุโลกของสถานีตำรวจภูธร อำเภอเมืองพิษณุโลก พบว่าคดีส่วนใหญ่เป็นคดีสามัญ ได้แก่ การพนัน อาวุธปืน จรกรรมรถและปล้นทรัพย์ แนวโน้มของคดีโดยทั่วไปจะเกิดเพิ่มขึ้น ส่วนประสิทธิภาพในการรักษาความปลอดภัยยังน่าดีนัก ส่วนการบรรเทาสาธารณภัย เทศบาลเมืองมีสถานีดับเพลิง 1 แห่ง และมีหน่วยดับเพลิงของหน่วยงานใกล้เคียง คือ ของค่ายนเรศวร ค่ายเอกาทศรถ และของกองบิน 46

4.2.4 โรงฆ่าสัตว์ ตั้งอยู่บริเวณถนนขุนพิเรนทรเทพ มีพื้นที่ 7 ไร่ ดำเนินการโดยเทศบาลเมืองพิษณุโลก เริ่มฆ่าสัตว์เวลา 24.00-05.00 น. ฆ่าสุกรวันละ 110 ตัว โควันละ 4 ตัว กระบือวันละ 4 ตัว ใช้น้ำวันละประมาณ 350 ม.³ น้ำที่ล้างสัตว์ทิ้งลงท่อระบายน้ำของเทศบาล

เนื่องจากโรงงานฆ่าสัตว์อยู่ในที่ชุมชนและก่อสร้างมานานอาคารคับแคบไม่เพียงพอต่อการฆ่าสัตว์ ทางสำนักงานเทศบาลมีโครงการก่อสร้างโรงฆ่าสัตว์ใหม่ให้ทันสมัย ถูกสุขลักษณะและความเหมาะสม โดยย้ายโรงฆ่าสัตว์ออกไปอยู่นอกชุมชนในบริเวณที่ดินของเทศบาล ถนนพิษณุโลก-บางระกำ ตำบลบ้านคลอง ห่างจากชุมชนประมาณ 3 ก.ม. มีพื้นที่ 11 ไร่

4.2.5 ศาสนสถาน ในเขตชุมชนเมืองพิษณุโลก มีศาสนสถาน 43 แห่ง เป็นวัดในพุทธศาสนา 31 แห่ง มีสถูป 1 แห่ง โบสถ์ของโบสถ์แคสแคนท์ 3 แห่ง โบสถ์คาทอลิก 1 แห่ง และศาลเจ้า 7 แห่ง มีพระสงฆ์ 542 รูป และสามเณร 234 รูป

4.2.6 สถานที่พักผ่อนหย่อนใจและแหล่งนันทนาการ ในเขตชุมชนเมือง พิษณุโลก มีสถานที่สำหรับใช้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ ซึ่งอยู่ในความดูแลของเทศบาล ตั้งอยู่ที่ตำบลในเมือง จำนวน 9 แห่ง ได้แก่ สวนอนุสาวรีย์ มีเนื้อที่ 310 ตารางวา, สวนหย่อมหน้าบรมราชินี มีเนื้อที่ 20 ไร่, สวนหย่อมบริเวณเรือนเพาะชำ มีเนื้อที่ 30 ไร่, สนามเด็กเล่นกองบังคับการ มีเนื้อที่ 5 ไร่ 2 งาน, สวนหย่อมสำนักงานเทศบาลเมือง มีเนื้อที่ 1 ไร่ 1 งาน, สวนหย่อมห้าแยกโรคมะตุ่ม มีเนื้อที่ 62 ตารางเมตร, สวนหย่อมหน้า ม.ศ.ว. มีเนื้อที่ 64 ตารางเมตร สวนหย่อมอนุสาวรีย์แคว มีเนื้อที่ 400 ตารางเมตร, สวนสาธารณะท่าเรือฯ มีเนื้อที่ 385 ตารางเมตร

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย